

GÖNEN
ve
ÖMER SEYFETTİN

Kemal Ferdi BURCUOĞLU

Yayına Hazırlayan:
Samet ARIKER

GÖNEN ve ÖMER SEYFETTİN

Kemal Ferdi BURCUOĞLU

Yayına Hazırlayan: Samet ARIKER

T.C Kültür Bakanlığı Sertifika No: 16420

Genel Koordinatör: Şeref KURTİŞ

Yayınevi Editörü: Celal KARAKAŞ

Hukuk Danışmanı: İsmail KIRAY

Kapak Tasarım: Mahmut Can PAPIROĞLU

Edirne, Ceren Yayıncılık

Birinci Baskı: Eylül © 2022

Baskı ve Cilt:

Egem Basım Yayın Tic. Ltd. Şti.

Gümüşsuyu Cad. Odin İş Merkezi Kat 2 No: 436

Topkapı / İstanbul

Sertifika No: 43624

ISBN: 978-625-7563-26-0

CEREN YAYINCILIK & KİTABEVİ

Sabuni Mah. Oral İş Merkezi No: 3 - EDİRNE

Telefon: 0284 225 63 65

e-posta: info@cerenkitabevi.com

© Tüm yayın hakkı saklıdır.

*Tanıtım dışında yayıncının ve yazarının izni olmadan,
hiçbir yolla çoğaltılamaz.*

***Gönen Kent Konseyi'nin
kültür hizmetidir.***

SPONSOR

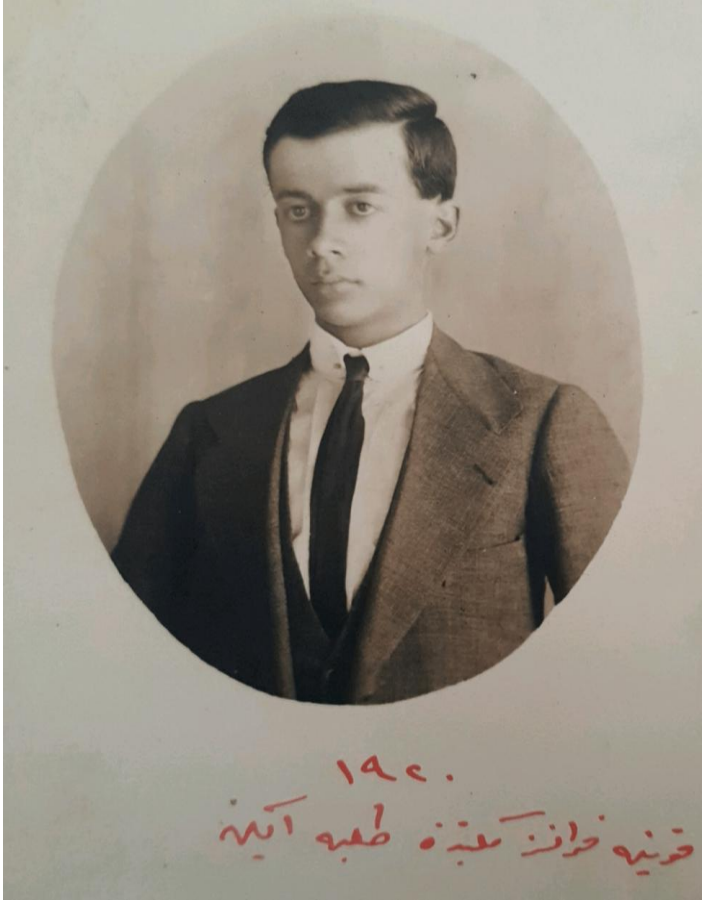
DESTEKLEYENLER

Kemal Ferdi BURCUOĞLU

Nüfus kütüğüne kayıtlı olan adı Ahmet Kemal Burcuoğlu olmasına rağmen, nedeni bilinmemekle birlikte Kemal Ferdi Burcuoğlu olarak tanınmaktadır. Aslen Gönenli olan yazar, babasının Ziraat Bankası müdürü olarak görev yaptığı Sındırgı'da 1 Temmuz 1900'de dünyaya gelmiştir. Anne adı Leyla, baba adı Halil Rıza'dır. Osman Ziya ve Cemal adında iki kardeşi vardır. Öğretmen olan Kemal Ferdi Burcuoğlu, Kurtuluş Savaşı'nda 4. Tümen Topçu Alayı 1'inci Bölük'te asteğmen rütbesiyle zabıt vekili olarak görev yapmıştır. Kardeşi Osman Ziya Bey gibi Kemal Ferdi Bey de Kurtuluş Savaşı sonrasında TBMM kararıyla kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile onurlandırılmıştır. İleri düzey Fransızca bilen; edebiyatı, okumayı, yazmayı çok seven Kemal Ferdi Bey aynı zamanda keman da çalan sanatçı bir kişiliğe sahiptir. İzmir Erkek Muallim Mektebi'nden arkadaşı Mahmut Özay ile beraber derledikleri 1952 yılında yayınlanan “Kırklar Meclisi” adında bir eseri daha vardır. 18 Mart 1953 Yenice-Gönen Depremi'nde Gönen Şehir Kulübü'nde kitap okurken göçük altında kalan Kemal Ferdi Bey, daha sonra Bandırma'ya taşınmış ancak göçük altında kalmanın neden olduğu sağlık sorunları nedeniyle 10 Temmuz 1953 tarihinde vefat ederek Bandırma'da son yolculuğuna uğurlanmıştır.

Gönen'in köklü ailelerinden Ispartalıoğullarından Elmas Hanım ile evli olan Kemal Ferdi Bey'in Zehra Necla Güneş, Yıldız ve Aysu adında üç kızı vardır. Kızları da vefat etmiş olup; Sevil İslamoğlu, Tayfun Alatl, Levent Alatl ve Azize Ufuk Varol Nalbur adında dört torunu hayattadır.

Kemal Ferdi BURCUOĞLU
Konya Fransız Mektebi'nde talebe iken, 1920

Samet ARIKER

Samet Arıker, 20 Eylül 1990'da Gönen'de doğdu. İlköğretim ve liseyi doğup büyüdüğü Sarıköy'de tamamladı. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği bölümünü bitirdi ve ardından yine aynı üniversitenin Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Eğitimi Bilim Dalı'nda tezli yüksek lisans yaptı. Özel öğretim kurumlarında öğretmenlik ve yöneticilik yapan Arıker, aynı zamanda akademik araştırmalara ve kent tarihi çalışmalarına da devam etmektedir. Uluslararası hakemli dergilerde üç makalesi, bir kitap bölüm yazarlığı, bir sempozyum bildirisi bulunmaktadır.

Evli olan Samet Arıker, memleketi Gönen'de yaşamaktadır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	10
ÖNSÖZ	14
GİRİŞ	15
BÖLÜM I: BAZI ÖNEMLİ KAYNAKLARA GÖRE GÖNEN TARİHİ	18
İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Göre Gönen ve Sarıköy	18
Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Gönen	24
Şemsettin Sami'nin Kamusü'l Âlâm'ında Gönen	24
1324 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi'nde Gönen	26
T.Turan'dan Gönen'e Dair İki Belge	30
BÖLÜM II: GÖNENLİ ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER	33
Gönenli Bir Alim: Yahya Bin Bahşi	33
Dalgıç Ahmed Paşa	33
Hamza oğlu Şemsettin Fenari Hazretleri	34
Osman Niyazi Burcuoğlu	37
Mehmet Gönenli	38
Dr. Cevdet Gönenden	39
Osman Ziya Burcuoğlu	40
Cemal Gönen	41
Hacı Ahmed Gönani	42
Gönen'in Yetiştirdiği Diğer Değerler	43
BÖLÜM III: İSTİKLAL HARBİ'NDE GÖNEN	46
Yaşanan Gelişmeler	46
Orduda Çalışanlar	48
BÖLÜM IV: GÖNEN FOLKLORU	52
Gönen'in Manası	52

Coğrafya	53
Sosyal Hayat	54
Gelenek ve Görenekler	54
Eğitim	57
Birinci İlkokul: Şehit Rahmi Okulu	57
İkinci İlkokul: Ömer Seyfettin Okulu	58
Altı Eylül Okulu	60
Gönen Ortaokulu	60
Sağlık	61
Gönen Kaplıcaları	62
Dini Yaşam	71
Ekonomi	72
Ziraat	72
Tütüncülük	72
Kozacılık	73
Ticaret	74
Sanayi	76
Spor ve Pehlivan Güreşleri	76
Edebiyat	78
Yeşil Gönen Gazetesi	78
Burcu - Gönen	79
Maniler	79
BÖLÜM V: GÖNEN VE YÖNETİCİLERİ	90
Kentın Özellikleri	90
Kurumlar	92
Cumhuriyet Halk Partisi	93
Demokrat Parti	93

Kaymakamlar	93
Belediye Başkanları	96
Bazı Belediye Başkanlarının Çalışmaları	98
Kavaklı Osman Bey	98
Hacı Kadir Oğlu Hüseyin (Tümer) Bey	98
Hakkı Akçalı	98
Hüseyin Ekinci	98
BÖLÜM VI: ÖMER SEYFETTİN	100
Hayatı	100
Eserleri	102
Doğduğum Yer	103
Oh, Sus...	104
Şimşek	105
Mabedi Harap	106
Ayasluğ	106
Alam-ı Fıraş	107
Manayı Hayat	108
Piyano	109
Duba	110
Kumrular	111
Tuğra	113
And	117
Falaka	126
KAYNAKÇA	137
FOTOĞRAFLAR	139

SUNUŞ

İstiklal Madalyalı kahramanlarımızdan Kemal Ferdi Burcuoğlu'nun "Gönen ve Ömer Seyfettin" adlı bu eseri: *"Salahiyetim dışında olduğu için tarih yazmadım; belki de tarih yazacak Gönen'in zeki gençlerine beni hatırlatacak bir bülten bırakmış oluyorum."* cümlesiyle önsözde de ifade ettiği gibi bir tarih araştırması değil, folklorik bir çalışmadır. Bu yönüyle en önemli özelliği ise; Hilmi Ziya Ülken ve Ayda N. Tanyeli'nin 1955 yılında hazırladığı Gönen Bölge Monografisi ile Kemal Özer'in 1962 yılında hazırladığı Turistik Gönen ve Ömer Seyfettin araştırmalarından daha eski bir tarihte hazırlanmış olması nedeniyle Gönen'in ilk folklorik araştırması olmasıdır.

Birçok kısmı derleme olmasına rağmen, eserde araştırmaya değecek ve ilgi uyandıran bilgiler mevcuttur. Örneğin giriş bölümünde ifade edilen, 1800'lü yıllara ait aşiret adlarının yer aldığı, 40 sayfası eksik toplamda 200 sayfalık defter kentimiz tarihi açısından, bugün hakkında bilgimizin olmadığı çok önemli bir kaynaktır. İkinci bölümde İstiklal Madalyalı kahramanlardan olan öz kardeşi Osman Ziya Burcuoğlu için söylediği: *"Edebi, içtimai tetkiklerde bulunan merhumun ciltler teşkil edecek eserleri kalmıştır."* bilgisi de yine çok önemlidir ve araştırmaya değerdir. Hatta belki de Kurtuluş Savaşı'na ışık tutacak niteliktedir.

Yazar, eserde eski kaynaklara sıkça yer verdiği için dili ağırdır. Eserin 1946 yılında kaleme alınmış olması sebebiyle özgünlüğünü yitirmemesi için içerikteki yazılara hiçbir şekilde müdahale edilmemiş, açıklama gerektiğinde dipnotta yer verilmiştir. İçerikte sadece bazı biyografilere ve belediye başkanı ile kaymakam listelerine bütünlüğü bozmamak adına 1946 sonrası tarafımdan ilave edilmiştir.

İkinci Anzavur Ayaklanması sırasında 4 Nisan 1920'de kentimizde yaşanan mezalime ve sivil yöneticilerimizin katline -Koca Kadir oğlu Hacı Hasan Ağa Yunanlılar tarafından, Belediye Reisi Hüseyin Çavuş, Köse Mihal oğullarından Mehmet Bey, Avukat Ramiz Bey ve Müftü Şevket Efendiler ise Anzavur tarafından şehit ediliyor-diyerek, o günleri yaşamış olan yazarın da değinmiş olması çok kıymetlidir.

Üçüncü bölümde yer alan; *"Müdafaa-i Hukuk Reisi Çerpeşli Hakkı Bey'in ifadesine nazaran İbrahim, Hilmi Efendilerle ücretli memurlardan Salih, Hasan, İsmail Efendilere ve üç beşer Kuvayımilliye askeri ile Bursa'ya giderken evrak sandığı Buğdaylı nahiyesi muhtarına bırakılmış, Mehmet Ali hocaların Ahmet'in Yunanlılara ihbar etmesi üzerine, haber alan muhtar düşman eline geçirilmemesi için evrak sandığını olduğu gibi yaktırmış ve bu yüzden İstiklal Savaşı'na ait Gönen evrakının ortadan*

kaybolması memleket için büyük bir ziyan olmuştur." açıklaması, kent tarihimizin yakın geçmişi olan Kurtuluş Savaşı dönemine ait yaşadığımız bilgi ve belge eksikliğinin temel nedenini ortaya koymaktadır.

Folklorik açıklamaların bulunduğu dördüncü bölümde ise; *"yüz sene evvelki panayırlarda kadınlar, senede bir defaya mahsus olmak üzere açık gezerlermiş."* ifadesi ilgi çekicidir. Bu geleneğin kaybolmasına neden olan hadise ise bir o kadar ilginçtir. Yine bu bölümde dikkat çekici bir unsur olarak, hırsızlara verilen yaratıcı ceza yöntemi yer almaktadır.

Yazar, birçok kez başvurduğu betimlemeleriyle esere renk katmıştır. Ayrıca ilk kez duyulan yada unutulmaya yüz tutmuş bir çok hatırayı da kalıcı hale getirmiştir. Bunlardan biri de muhakkak Ahmet pehlivanın, meşhur pehlivan Kurtdereli'yi Gönen'de yenmesi hadisesidir.

Gönen ile ilgili çok sayıda yer verdiği maniler için; *"belki de bu maniler Ömer Seyfettin'in yüksek sanatına tesir etmiştir."* şeklinde bir çıkarımda bulunmuştur. Ayrıca Ziya Gökalp'in Ömer Seyfettin hakkındaki görüşüne yer verirken; *"Ömer'i benim gibi yakından tanıyan Ziya Gökalp"* ifadesi de heyecan vericidir. Yazarın aynı zamanda Türk Dili Gazetesi'nin 359, 360, 361 sayılı nüshalarında Ömer Seyfettin ile ilgili yazıları mevcuttur.

Son olarak beşinci bölümde yer verdiği Gönen'e tren hattı yapılacağı yönündeki ifadeleri de yine araştırılmaya ve sorgulanmaya değer meselelerdir.

1946 yılında bu eseri hazırlayarak kent tarihimize katkı sağlayan ve önsözdeki ifadesiyle bizleri cesaretlendiren İstiklal Madalyalı Kemal Ferdi Burcuoğlu'na şükranlarımı sunarken, bu esere ulaşmamı sağlayan Gönen Belediyesi Başkan Yardımcısı Mehmet Yılman'a, yazarın torunlarına ulaşmamı sağlayan Ayhan Burcuoğlu'na, Kemal Ferdi Bey'in torunları; başta görüşme fırsatı bulduğum Levent Alatlı olmak üzere, Sevil İslamoğlu, Tayfun Alatlı ve Azize Ufuk Varol Nalbur'a çok teşekkür ederim. Kurtuluş Savaşı'nın 100. yılını kutladığımız 2022 yılının, bu eser ve devamında gelecek olan çalışmalarla birlikte bir kültür şölenine dönüşmesini temenni ederim.

Keyifli okumalar dilerim.

Samet ARIKER

Gönen, 2022

ÖNSÖZ

Gönen hakkında bir kaç parça yazı...

Ömer Seyfettin'in dokuz kitabında intişar etmeyen bazı şiir ve hikayeleri, Gönen'i ilgilendiren And ve Falaka, işte bir kitap...

Salahiyetim dışında olduğu için tarih yazmadım. Belki tarih yazacak Gönen'in zeki gençlerine beni hatırlatacak bir bülten bırakmış oluyorum.

Fotoğraf ve bazı yazıların temini hususunda yardımlarını esirgemeyen ve beni teşvik eden Hüseyin Ekinci ile tarihinden faydalandığım Balıkesir Milletvekili İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya, kaplıcalar hakkında Dr. Mehmet Kamil Berk'e, maddi vaziyeti dolayısıyla Gönen Kaymakamı Fahrettin Akkutlu'ya ve Gönen Belediye Başkanı Hakkı Akçalı'ya çok teşekkür ederim.

Kemal Ferdi BURCUOĞLU

Gönen, 1946

GİRİŞ

Gönen, 600 yıl önce Malkoç, Rüstem, Akçaali adlarında üç Türk beyinin adamları tarafından kurulmuştur. 1293 Harbi'nden sonra Bulgaristan'dan Osmanpazar, Plevne ve Tırnova'dan gelen toplu muhacirlerin Gönen'e gelip, aynı adları taşıyan mahalleler kurarak büyümüş olması ve nüfusunun artması 1300 yılında kaymakamlık olmasına sebep olmuştur.

Yerli halktan 600 yıldan beri Gönen'de yaşayan ve halen mevcut olan ailelerden bazılarının soyadları şöyledir: Sepetoğlu, Karasakaloğlu, Kaçikoğlu, Burcuoğlu, Kurtoğlu, Emiroğlu, Takkeoğlu, Bekâroğlu, Dervişoğlu, Zeybekoğlu, Akgözoğlu, Batakoğlu, Dolmanoğlu, Kocagözoğlu, Burhanoglu, Boduroğlu, Unluoğlu, Kunkaraoğlu, Çakıroğlu, Kırıkoğlu, Topuzoğlu, Aşıkoğlu, Topbaşoğlu, Yolcuoğlu, Kasapoğlu, Dalakoğlu, Topçuoğlu, Sakallıoğlu, Kaba-sakaloğlu, Efeoğlu, Kırıkoğlu, Köstenoğlu, Yırıkoğlu, Tiryakioğlu, Mangıroğlu, Emeksizoglu, Totuoğlu, Kilitoglu, Atıcıoğlu, Burunoğlu, Arıkoğlu, Kazıklıoğlu, Kocabaşoğlu, Cebecioğlu, Yörükoğlu, Köseoğlu, Korukoğlu, Çonduroğlu, Burukoğlu.

Ayrıca Atıcıoba köyünde Araplı aşireti; Ilıcaoba, Sepetçi, Çakmak köylerinde Köseler aşireti; Karaağaçalan köyünde Çepni aşireti; Yörük Keçidere ve Çıgılmış köylerinde Köseler

Aşireti; Turplu'da Karacaali aşireti; Ulukır'da da Akçakoyunlu aşireti adları, 150 yıl önce yalnız erkekleri yazılı, orta yerden kırk sayfa kadar noksan 200 sayfalık defterden, nüfus memuru Mustafa Eren'in yardımıyla meydana çıkarılabilmektedir.

1200'den sonra Gönen'in Bursa'ya ve Bandırma nahiyesinin de İstanbul Galata kazası kadılığına bağlı bulunduğu; 1260'dan sonra yapılan teşkilatta Balya, Soma ve Gönen'in Bergama'ya verildiği ve 1285'de Bergama'nın Balıkesir vilayetinden ayrılması üzerine Gönen'in Erdek ve Balıkesir'e bağlandığı tarihi yazılardan anlaşılmaktadır.

İstanbul'da Kasım Gönani Mahallesi'nin bulunması fetihle Gönen'den mühim bir halk kalabalığının İstanbul'a gittiğine işaret olabilir¹.

¹ Bu mahallenin adı Fatih Sultan Mehmet dönemi alimlerinden Hoca Kasım Gönani'den gelmektedir. Dolayısıyla bu varsayım yanlıştır.

GÖNEN

- *GÖNEN TARİHİ*
- *GÖNENLİ ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER*
- *İSTİKLAL HARBI'NDE GÖNEN*
- *GÖNEN FOLKLORU*
- *GÖNEN VE YÖNETİCİLERİ*

BAZI ÖNEMLİ KAYNAKLARA GÖRE GÖNEN TARİHİ

1. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Göre Gönen ve Sarıköy

Artemea şehri, şimdiki şehrin ılıca kısmı ile karşısındaki kabristan ve tarla ile Pomak Hasanbey köyü arasında olup temelleri ve eski kaldırımları görülmektedir. Kasabanın ötesinde berisinde, kabristan duvarlarında eski devirlere ait büyük basit surette işlenmiş taşlar görülmektedir. Kadim Yunanlılara ait ve cenaze ziyafetini musavver olan ve sofrada yemek yemekte olan üç şahsı havi bir arşın uzunluğunda bulunan bir mermer levha teftişim esnasında banyo bahçesinde görülerek Gönen İkmal Mektebi'ne nakledilmiştir. Gönen'de bade'l-milât ikinci asra ait ve cenaze ziyafetini gösterir Nikeforos Galikonis'in mezar taşı İstanbul Arkeoloji Müzesi'nde altıncı salondadır.

Gönen'in bir buçuk, iki saat garbında granit kayasından yapılmış Babayaka Kalesi'nin harabesi vardır. Bundan başka yine Gönen'in cenub-ı garbisinde üç saat mesafede Atıcıoba Kalesi'nin harabesi ve kale altında eski mezar mevkii görülür. Bu mezarlar nısıf tuğla kemerle yapılmıştır. Çınarpınar ile Atıcıoba arasındaki yarım saatlik mevkide eski bir kasabanın kemerleri görülüyor. Burada kale duvarının içinde sofrada yemek yemek yiyen iki şahıs ile bir beygir kafası

görülmüştür. Bu tarz mahkûkâtın Yunan kadime ait olduğu malumdur. Atıcıoba ve Babayaka kaleleri kiklob tarzındadır.

Atıcıoba harabesi, Alacaoluk köyü civarındadır. Atıcıoba Kalesi'ne ait plan, Gönen civarındaki harabeler hakkında beni tenvir eden Gönen Belediyesi Mühendisi Alman tebaasından muhterem Yuan Efendi'nin tarafından 1/1000 mikyasında oluşturulmuştur. Gönen mıntıkasında Aladağ'da Porta denilen mevkide iki metre boy, bir metre irtifa ve yarım metre kalınlığında bir granit taşın üzerinde mahkûk yazı vardır. Yazıların çoğu silinmiş olduğundan köylülerin rivayetine göre Maden Dağı yazılı imiş.

Gönen'in Beyoluk köyü civarında iki eski kasabanın temelleri mevcut olup, hariçten görülüyor. Mevkii şimdi ormanlık halindedir. Bu iki kasabadan birinin şimdiki ismi Fırınlık diğerinin ise Gâvur şehridir. Bazı boş küpler elde ediliyor. Gönen'in şarkında Keçeler köyünde eski temellere tesadüf edilmektedir.

Gönen kazasına tabi Sarıköy nahiye merkezinin eski ismi ise Zeleya'dır. Bu şehir Truva Muharebesi'nden evvel mevcut olup bir kral tarafından idare ediliyordu. Zeleya, Truva meşhur muharebesinde Truva ve Misya gibi diğer komşuları Truva Hükümdarı Piriya'm'a muavenet etti. Bu sırada Zeleya Kralı Likaon'un oğlu Pandoros isminde bir şahıs idi. Homer'in İlyada adlı eserinde; Zeleya ahalisinin çalışkan

olduğu, ova hayvanlarının meşhur bulunduğu muharrerdir. Bura ahalisi Ezepos denilen Gönen Çayı'nın suyunu içerlermiş.

İlyada'da Truva Muharebesi'nden bahsedilirken Zeleya Kralı Pandoras'a dair geçen mitolojik malumatı muhtasaran kaydediyorum.

Truva'nın bir ucunda İda Dağı'nın eteğinde Zeli'de oturan Ezepos'un derin sular ile irva olunan zengin arazi ve kavmi Likaon'un meşhur oğlu ve bizzat Apollon tarafından yetiştirilmiş olan mahir asker Pandoros'a tabi idi.

Truva Harbi'nde Pandoros, Yunanlıların meşhur kumandanlarından Diyomed'e zehirli bir ok atıyor. Bu ok Pandoros'a hücum etmekte olan Diyomed'in sağ koluna isabet ederek adalesini deliyor, silahlığı üzerine kanlar akıyor. Bu halden memnun olan Pandoros Truvalılara bağırıyor: *"İleri Truvalılar, kahraman süvariler; ben Yunanlıların en büyük kahramanını yaraladım; o ıstıraplarına fazla tahammül edemez. Sözüme inanınız ileri"* diyor. Fakat Diyamed'i öldüremiyor. Bu sırada Sitenelas isminde diğerk bir kumandan arabasından atlayarak Diyomed'in sağ omuzundan oku çıkarıyor, bunu haber alan mabut Minerva yarayı iyi ederek Diyomed'in eski kuvvetini iade ediyor. Bu defada Yunanlılar, Truvalılara şiddetle

hücum ediyorlar ve Diyomed birkaç Truva kahramanı öldürüyor ve hasmı olan Pandoros'u arıyor.

Bu sırada Ene isminde bir Truvalı Pandoros'u teşci ediyor ve ona: *"Pandoros yay ve okların nerededir? Şan ve şerefini unutuyor musun? Jupiter'e dua etmek üzere ellerini kaldır ve Truvalılara müthiş zarar vermekte olan Diyomed'e bir ok at."* diyor. Pandoros harbe atılıyor ve Diyomed'e: *"seni mademki zehirli okum korkutmadı, şimdi de mızraklarımızı tecrübe edelim"* diyor ve attığı mızrak Diyomed'i böğründen yarıyor.

Diyomed bundan da kurtularak bilmukabele Pandoros'un üzerine mızrağını atıyor ve bu mızrak Minerva mabudunun muavenetiyle burnuna gözlerinin yanına isabet ediyor ve sivri üç dişleri dilinin ucunu kesiyor çenesinin altından çıkıyor. Pandoros arabasından bi-ruh yere yuvarlanıyor.

Zeleyalılar bilahare Pandoros'un cesedini alarak merkezi hükümete getirip defnederler.

Zeleya'de "Üyecek" denilen bir tepe vardır. Bunun üstünde bir dede ziyaret ediliyor. Bunun eski mezarlardan olduğuna şüphe yok. Burada evvelce tepeciğin önündeki tarlada gizlice hafriyatta yapılmış, bu yol üzerinde ve daha ilerdeki dutluk arazide temeller görülmektedir. Temeller taş ve horasanla yapılmıştır. Yine burada eski meskûkât bulunmaktadır. Bu meskûkâtın tunç ve bakırdan on iki parçası

Sariköy eşrafından Kuşçubaşı Oğlu Mehmet Ağa'nın dutluğunda bulunmuş olup Mehmet Ağa'da mahfuzdur. Meskûkât Rumca olup birçokları silinmiş okunamıyor. Bunlardan bazılarının şekilleri şu tarzdadır: paranın bir tarafında; E, A, N harfleri olup, Rumca bu üç harf bir araya gelirse bir manasında olup, diğer yüzünde ise kadın başı ve sağında ana kelimesi yazılmıştır. Para tunçtur. Diğer bir paranın bir tarafında sağa müteveccih bir kadın başı ve öbür tarafında ayakta kanatlı bir melek resmi vardır.

Başka bir paranın bir tarafında başı taçlı ve sakallı bir erkek resmi, diğer tarafında ayakta durmuş bir şahıs görülüyor ve bu resmin sağında diğer bir şahsın resmi ve her iki resmin sağında Rumca (K) (İ) ve i harfinin üstünde (Alfa) denilen harf ve altında (B) harfi vardır. Tunçtan diğer bir paranın bir tarafında bir öküz başı arkasında (Alfa) (k) ve bu harfin altında (en) onun altında (İna) harfleri okunup diğer yazılar okunamıyor.

Yine Zeleya'da bulunan paralardan birinin bir tarafında bir kadın başı ve etrafında Rumca yazı vardır. Başın solunda (İna) (Epsilon) (Em) (Er) harfleriyle başın sağında (B, er, Epsilon, B, er) harfleri okunabiliyor. Diğer harfler okunamıyor. Paranın arkasında ayakta bir kadın resmi, resmin solunda (S, B, Alfa, i, er, em) harfleri okunuyor. Resmin

sağında ise (i, b, N, i, K, n) harfleri resmin ayaklarının altında (A, İ, L) harfleri görülüyor. Diğerleri siliktir.

Bu meskûkâtın bulunup bulunmadığını tetkik için kataloglarım olmadığından bu suretle izah etmeği muvafık buldum.

Sarıköy ile Keçidere arasında temellere ve bazı bakayaya tesadüf ediliyor. Bundan dört sene evvel Ömer Çavuş'un tarlasında dört parmak kalınlığında bir buçuk metreye yakın irtifada geniş karınlı bir küp ile kasabanın Şumnu Mahallesi mezarlığının başında bir kazıntı esnasında on santim irtifaında toprak su testileri elde edilmiştir. Bu küçük testilerden bir tanesini elde ettim. Bunların Bizans zamanına ait olduğunu zannediyorum.

Gönen'in bulunduğu küçük Firijye kıtasında ve Misyalılar adını verdiğimiz beyaz ırktan Aryan kısmına mensup Plajlar, asıl vatanları olan Belh ve Herat tarafından gelen Ariler, Kafkas yolu ile Avrupa kıtasına geçmişler ve oradan kabile kabile etrafa yayılmışlardır.

Plajların ziraat, madencilik ve mimarlık sanatına epeyce vukufı vardı. Bunlar şehirlerine Lârissa adını verirler ve şehir etrafına büyük taşlarla surlar yaparlar ve bataklıkları kurutarak ziraat yapmakta mahir idiler.

Misyalıların elbiseleri tilki derisinden bir başlık ile zeira denilen üstlkle örtülmüş, yelek ve ayaklarında geyik deri-

sinden çizme, ellerinde kısa bir harbe ile bir de mızrak ve ufak bir kalkan olduğunu Herodot yazıyor.

Plajlar tabiat kuvvetlerini canlandırarak onlara taparlardı. Misyalılar tabiat kuvvetleriyle beraber cin ve peri şekillerine de ibadet ederlerdi. En büyük mabutları Zübiter idi. Bundan başka mabutları da vardı. Misyalılar haraları ile meşhurdu. Meralarında pek çok Diyomet kısrakları beslenirdi. Zeleya ovasının hayvanları da meşhurdu. Ayrıca Zeleya'nın büyük ticaret şehirleri arasında bir mevki vardı.

2. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Gönen

Burada canibi garba giderek Gönen kasabasına geldik. Evvelleri gayet mamur imiş. Bursa krallarının eşbebi Mihaliç nam kralın sayitgâh ve teferrüçgahı bir şehri müzeyyen imiş. 735'de Orhan Gazi'nin eline geçmiştir. Bursa sancağı tarafından hâkimi var. Şehri bir vasi, bağlı ve bahçeli yerde olup havası latiftir. Evleri kiremit örtülüdür. Halkı ekseri yörük olup, reayası Rum ve Ermeni'dir. Müfit ve muhtasar dükkânları var. Buradan garba giderek Güvercin Köprüsü'ne namıdiğer Çınaristan dereye geldik. Buradan Murathan binası dört göz cesir var. Buradan kalkıp yine canibi garba gittik. Hünkâr dahi sayt ve şikâr ederek Dimitoka kasabasına geldik.

3. Şemsettin Sami'nin Kamusü'l Âlâm'ında Gönen

Hüdavendigar vilâyetinin karşı sancağında ve Balıkesir'in 60 kilometre şimal garbisinde olarak Marmara sahilinden 22

kilometrelik mesafede ve hem namı olan çayın üzerinde vaki kaza merkezi bir kasaba olup, 5370 ahalisi, 15 cami-i şerifi, iki medresesi, bir rüştiye mektebi, bir hamamı, dört hanı, 70 dükkânı, beş mağazası, 12 fırını ve kasabanın yedi kilometre cenubu şarkisinde meşhur bir kükürtlü ılıcası vardır.

Gönen kazası, vilâyet ve sancağın müntehayı şimali garbisinde vaki olup, şarken Bandırma, cenuben nefis Balıkesir kazalarıyla, garben Biga sancağı ile, şimali dahi Marmara Denizi'nin Erdek Körfezi'yle muhat ve mahduttur. 73 karyeyi havi olup, 38.800 ahalisi vardır, ki kamilen Müslim ve Türk'tür.

Arazisi az arızalı olup, şayanı zikir dağları yoktur. Koca Çayı kazayı cenuptan şimale şark ederek, sağdan Gönen Çayı'nı alır. Manyas Gölü kazanın hududu şarkiyesinde bulunur. Mezru ve kabili ziraat arazisi 116.500 dönüm olup, başlıca mahsulatı: buğday, arpa, yulaf, çavdar, mısır, darı, burçak, bakla, nohut, fasulye, börülce, mercimek, patates, keten vs. ibarettir.

Havası pek latif ve sağlam olup, üzümle sair meyveleri de çok ve lezizdir. Meşe vs ağaçları havi birkaç ormanı da vardır. Boraks vs madenleri dahi vardır. Kaza dahilinde 65 cami ve mescit, iki medrese, 75 mektep, 250 dükkân ve mağaza, beş han, beş hamam, 15 fırın, 42 değirmen, iki un fabrikası ve 60 çeşme mevcuttur.

4. 1324 Hüdavendigâr Vilayeti Salnamesi'ne Göre Gönen

Gönen kazası, Karesi sancağı mülhakatından madut ve şarken Bandırma, cenuben Edremit ve Balıkesir kazaları, şimalen Erdek ve garben Biga sancağı ile mahduttur.

Dahili kazada 18.270 erkek ve 16.615 kadın, toplam 34.885 nüfus vardır.

Dahili kazada 2.900 kıtada 127.144 dönüm arazi, 1.788 kıtada 2.395 dönüm bağ, 48 kıtada 324 dönüm bahçe, 11 kıtada 11.173 dönüm çayır, 1.165 kıtada 1.604 dönüm dut bahçesi mevcuttur.

Kabiliyeti arziye ve istidat iklim cihetiyle Gönen kazası hububat mütenevvia ve mevad-ı iptidaiye ve sınaiye yetiştirmeğe müsait ise de usul ve vesaiti kadime ile icra-i zeriyaat olunması sebebiyle bu kuvve-i inbatiyeden bihakkın istifade kabil olamıyor.

Ahalisinin kısmı azamı ziraatla müteayyıştır. İpekçilik minel kadim bu kazada mazharı revaç olmuş bir sanatı makbule olduğundan dutluk garz ve ihdasına küllü yevm ihtimam olunmaktadır.

Kazanın sekiz on sene mukaddem tütün ziraatı pek mahdut iken kabiliyeti turabiyeden bil istifade bugün külliyetli tütün yetiştirilmekte ve daima müsteit terakki bir halde bulunmaktadır.

Koza ve tütün mahsulü sekeneyi mevcudedden bir kısım mühimminin esbabı maişetini teşkil etmekte ve ihracat heman bu iki nevi mahsule inhisar eylemektedir.

Kazanın arazisi pek müteferrik olması nedeniyle terakkiyat ve alatı hazıra-i ziraiyenin tatbik ve tedariki henüz kabil olamadığından usulü ziraat, kaide-i kadime üzere ceryan etmektedir.

Dahili kazada buğday, yulaf, mısır ve arpa misillü hububat külli; darı, nohut, fasulye, börülce, çavdar, bakla, burçak, patates ve keten gibi mahsulat cüzi miktarda zer edilir. Kazanın mahsulatı ziraiyesi istihlakatı dahiliyeye kifayet eyledikten başka bir miktar ihracatta da bulunur.

Kuvve-i inbatıye kazanın her cihetinde müsavi addedilecek derecededir. Merkez kazaya iki saat mesafede Yortan karyesi arazisinin bazı mahallerinde latif rayıhalı, leziz usaralı "dövülek" denilen bir cins kavun yetişir ki Balıkesir'de husule gelen ve Hasanbey namile iştihar eden kavuna lezzet ve nefaset cihetiyle rekabet edecek hasaisi merbubeyi hayizdir.

Merkez ve mülhakatı kazada bir milyon okkayı mütecaviz üzüm husule gelip hemen kaffesi pekmez ve bulama imaline hasredilerek ihtiyacat-ı mahalliyede sarf edilmektedir.

Mamulât ve mensucat-ı mahllîye nisvan beyninde ufak tefek el işlerine münhasır ve sanayi nesciye ve imaliye bil külliye madumdur.

Terzilik, kunduracılık ve marangozluk gibi sayıyı mevcudedede hali iptidaidedir.

İhtiyacat-ı beşeriye ve icabat-ı medeniyeden olan melbusat ve mekulât gibi eşya ve erzak hemen umumiyetle hariçten celp edilmektedir. Kazanın ithalat ve ihracat merkezi, merkezi kazaya sekiz saat mesafede kain Bandırma iskelesidir.

Merkezi kaza Gönen kasabasıdır. Kasaba-i mezkûre merkezi vilayete otuz saat mesafede ve Balıkesir'in on sekiz saat şimali garbisinde kâin olup 1.338 hane ve 8.578 nüfusu havidir. Kasabaya beş dakika mesafede Gönen Çayı namile bir çay ceryan ve bir hayli araziye irva eder.

Merkezi kazada asri güzini maali reyini hazreti hilafetpenahide sahai arayı husul olan kargir ve cesim bir Hükümet Konağı ile bir mevkii ferah fezada inşa edilen üç kısımda ibaret kârgir ebniye-i askeriye mevcuttur.

Merkezi kazaya bir saat mesafede kâin Babayaka kariyesi civarında asari atikadan olarak bir kale harabesi mevcut ve sureti satiyede icra edilen taharriyat neticesi olarak zahire çıkarılan ahcarî menkuşe ve eşyayı saireye nazaran orada

hayizi kay met ve ehemmiyet asar bulunduğu mahsusdur. Atıcıoba kariyesi civarında cesim ve netin divarlarla muhat bir kale daha mevcut ve fakat şimdiye kadar keşfiyat ve taharriyat icra edilmediğinden malumat mefkuttur. Dahili kazada mekşuf maden yoktur.

Gönen kasabasına on dakika mesafede ve çay kenarında yerlilerce "bano" tabir olunan bir ılıca vardır. Bu ılıca daire-i belediye akarı meyanında bulunduğundan muktaziyat-ı fenniye ve tıbbiyye tevfiikan mebani'i lâzime inşa ve ilavesiyle rabet-i umumiyenin tezyit ve varidatın teksirine ihtimam olunmaktadır.

Çukur Cambaz kariyesi civarında dağ ılıcası namı ile bir sıcak maden suyu mevcut ise de ebniye vs gibi levazımdan arı olduğu cihetle bittabi bilistifade'i maddiye temin edememektedir. Her iki mevakide ceryan eden meyahı harenin tertibatı tabi'ye ve madeniyeleri meçhul ise de tahlilâtı kimyeviye ile tezahür edeceğı muhakkak ve şimdiden tesirat ve havası şifaiyesi mücerrettir.

Abu hava kazanın her tarafında latif ve sağlamdır.

Koca çay kadimen ezeş namile benam olan bu nehir, Edremit kazasında, Avunya kurbunda, Kaz Dağı'nın şimal ailesi eteklerinden nebean eder. İstikamet-i umumiyesi cenubi garbiden şimale doğru ise de evvela Avunya civarlarından

itibaren Balya yakınlarına kadar garptan şarka müteveccih olarak orada bir dirsek teşkil ve badehu Gönen'e kadar şarka doğru temayül eyler ve bundan sonra cenuptan şimale doğru istikameti asliyesini muhafaza ile Gönen'in şimali garbisinde Biga sancağı hududunda Edincik'in yirmi kilometre garbında Marmara Denizi'ne dökülür. Karesi Sancağı dahilindeki mecra-i umumisi 85 kilometre kadardır. Bu nehrin pek az masrafla sefayini sagire seyrine müsait bir hale gelebileceği maznundur. Elyevm yalnız mansabına yakın yerlerden dersadete kadar cesim keresteler nâkil olunabilir. Koca çayı sağdan ve soldan birçok kollar alır. Bunlar meyanında Gönen suyu meşhurdur ki kasaba ahalisinin içtiği sudur.

5. T. Turan'dan Gönen'e Dair İki Belge²

Bunlardan birincisi aşağıda içeriği aynen yazan voyvodalık tapu senedi suretidir:

Veçhi tahriri huruf budur ki

İşbu bin iki yüz otuz altı senesine mahsuben uhdenizde olan Tuzakçı kariyesi toprağı ve uhdemizde olan beylik mezrası bundan akden Tuzakçı kariyesi sakinlerinden Kara Hüseyin oğlu İsmail Fevt olup Veledi Zükuru olmayıp tasarrufunda olan tarlaları mahlul olup beylik mezrasında tahminen üç kile tohum istiap eder, bir tarafı Sarı oğlu ve bir

² Eserde T.Turan olarak yazılmış olan kişinin kim olduğuna dair kesin bilgi olmamakla birlikte Turhan Turhanoğlu olması muhtemeldir.

tarafı Topal oğlu ve bir tarafı Apdi Bey ve yine beylik mezrasında tahminen üç kilelik, bir tarafı Toy oğlu bir tarafı Topal oğlu ve bir tarafı Ali Paşa oğlu ve kimesnesi ve yine mezria-i beylik yerinde tahminen sekiz kile tohum istiap eder ve bir tarafı kara Hasan oğulları ve bir tarafı Arap oğlu Selim Ağa ve bir tarafı Softa oğlu ve yine uhdemizde olan kale toprağının tahminen yedi kile tohum istiap eder, bir tarafı Murat oğlu bir tarafı Sarı Mustafa ve bir tarafı Topal oğlu tarlası hudut ile mahdut olan arazi'i mezkurların hakkı tapusu için müteveffa-i mezburun biraderi işbu varisin... Kara Hasan oğlu Ahmet nam kimesneden ve resmi tapusu alınıp zaptı tasarrufuna tarafımızdan işbu zamtı Kara Hasan oğlu ahretten Ahmet nam kimesneden resmi tapusu alınıp zaptı tasarrufuna tarafımızdan işbu zaptı ita olundu.

Gerektir ki sâl ve sal sahibi arz olanlara aşar-i şeriyesini eda eyledikte tarafımızdan ve tarafı fuzuli bir kimesne mâni olmaya.

*İsmail
Voyvoda-i Gönen*

Arkasında İsmail mührü olup 1200 senesinde yazıldığı görülmektedir.

T. Turan'ın aktardığı ikinci bilgi ise el yazısı ile yazılmış şarkı sözleridir:

*Saraydan indirdim düze
Ela gözüün süze süze
Siyah saçın dökmüş yüze
Uyan avcı meral geldi*

*Merali indirdim yola
Altın kemer ince bele
Ak kolların sala sala
Uyan avcı avın geldi*

*Kaldırımı ufak taşlı
Aşıkların gözü yaşlı
Al vilâyi yeşil başlı
Uyan avcı sunan geldi*

*Açtım bakıcının kapısını
Önüme kattım hepsini
Duydun mu yârin kokusunu
Uyan avcı avın geldi*

*Merali indirdim yola
Altın kemer ince bele
Sağ yanına vezir kızı
Uyan avcı avın geldi.*

GÖNENLİ ÖNEMLİ ŞAHSİYETLER

1. Gönenli Bir Alim: Yahya Bin Bahşi³

Bursa'da metfun Emir Sultan Hazretleri'nin hülâsasından fazıl ve arif bir zattır. Alaşehir'de metfun Şeyh Sinan Efendi'den tekmil sülûkü Büyük Lütfullah Efendi'den olup Karesi biladından Gönenlidir. 840'ta Tuzla Yaylacık'ta irtihal etti. Asarı matbu olup berbeçhi atidir: Şerhu Şeriatülislam, Menakıb-i Emir Sultan, Envar'ül-kulüb, Menakıb-i Şeyh Mehmet Bin İsa-yı Akhisar-i, Sahhah-i Acemi, Makteli İmamı Hüseyin, Divani İlahiyat, Mevlid-i Nebi'dir.

2. Dalgıç Ahmed Paşa

Çavuşluktan yetişmiş, su nazırı ve mimar olmuştur. 1007 senesinde Erzurum Beylerbeyliği'ne tayin edilip sonradan Şam, Halep, Silistre mutasarrıflıklarında bulunmuştur. Manyas Gölü civarında Osmanlı'ya karşı isyana kalkışan Kalenderoğlu ile çarpıştı ise de yaralanan Ahmed Paşa Gönen'e gelmiş, kurtulamayarak şehit olmuştur. Cenazesi banyolar karşısında eski mezarlığa gömülmüştür ve kitabesinde şu yazı yer almaktadır:

*Rahmeti bahrına Dalgıç olacak rahmanın
karşı geldi ana ervahı güruhu şüheda
Padişah uğruna verdi serini ol server*

³ Bursalı Mehmed Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, C. I., İstanbul, 1915, s. 199.

..... *Kılınç atmış dedi namınada*
Çünkü gazi ve şehit oldu dedim tarihin
Oldu miri şüheda cutla Ahmed Paşa.

Naima Tarihi'nde de bu olay şu şekilde aktarılmaktadır: ... Celâlıler kasaba ve kurada sakin olmalarıyla asude olup Leşker-i İslam ile Nakkaş Paşa sahada durmağın şiddet-i şitadan Şermazade ve zaif oldular; Bu esnada Silistre Mutasarrıfı Dalgıç Ahmed Paşa sancağının askeriyle ve Dobruca gönüllüleriyle Nakkaş Paşa askerine lühuk ile memuren Gelibolu'dan mürur ve Gönen'e vardıklarında Kalenderoğlu ile karşı karşıya gelip dövüştüler. Canib-i serdardan imdat mahal olmakla Dalgıç derdment bedeninde say yer kalmayınca dövüşüp ahirülemr, bir kenara çekilip teslimi ruh etti.

3. Hamza oğlu Şemsettin Mehmet Fenari Hazretleri

Osmanlıların büyük alimlerinden olup Osmanlı Devleti'nde en evvel şeyhülislam olan zattır. 751 tarihinde Fener tesmiye olunan bir köyde dünyaya gelip Mevlana Alaettin Esvet ve Şeyh Cemalettin Aksaraylı ile sair asrının alimlerinden ilim tahsil ettikten sonra ikmal için Mısır'a gitmiş Şeyh Kemalettin'den Mevlana Ahmedi ve Hacı Paşa ile birlikte talebelik etmiş, din ilimleri ile, kozmografya, matematik vs ilimlerde temayüz ettikten sonra Anadolu'ya gelmiş, Yıldırım Beyazıt ve Çelebi Mehmet zamanlarında

Bursa’da tedrisle uğraşıp birçok talebe yetiştirmiş, şöhreti afaki tutmuş sultanlar yanında hürmet ve itibar kazanmış, her taraftan ilim ve irfan öğrenmek için derslerine koşmuşlardır.

822 tarihinde hac için Hicaz'a gitmiş, avdetinde Mısır'dan geçerken Melik Müeyyet tarafından Kahire’de alıkonarak, bir müddet orada kalmış, sonra Çelebi Mehmet’in iltiması üzerine tekrar Anadolu’ya gelmiştir.

828’de İkinci Murat tarafından Bursa’da kadı ve müftü tayin edilerek altı sene umuru şerhiyyeyi kemali adil ve hakkaniyetle idare ederek devlet umurunda kendisiyle istişare, reyinden istifade olunmuştur. Bir aralık gözleri kör olmuşsa da şifa bulmasıyla, şükran makamında 833 tarihinde Şam tarikile Hicaz’a gidip gelmiş ve 834’de ölmüştür. Bursa’da bir cami ile bir medrese inşa ettirip cami haziresinde metfundur. Ölümünde pek çok mal, para ve on bin cildi geçen nefis bir kütüphane bırakmıştır. Tab edilmiş veya edilmemiş birçok eseri vardır. Bu bölümde Mehmet Fenari Hazretleri’ne Gönen ile ilgili vakfiyesinden dolayı yer verilmiştir.

Hamza oğlu Şemsettin Mehmet Fenari Hazretleri'nin Vakfiyesidir⁴:

⁴ Yazar, vakfiye senedinin Nasrattınların oğlu Mehmet Eskiler'de bulunup, İmam Hüseyin Üzümcü tarafından Arapça aslından Türkçeye çevrildiğini aktarmaktadır.

Hicri 9 Recep 821 tarihinde Gonen'de bir adet bezir sıkmak için yapılmış evin tamamı ile bezir anları deposunun tamamı yine senedin suretinde yazılı sınırla çevrili bir bahçe ve yine suretteki yazılı olduğu üzere iki bağ veriminin gelirini kendine ait olmak ve öldüğünde babadan oğula geçmek üzere erkek çocukları kalmadığı takdirde kız çocuklarına, kız çocukları da kalmadığı takdirde zaviyede bulunan şeyhe ait bulunmak şartı ile gelirler zaviyede oturan fakirlerin yeme ve içmesine harcanmak şartı ile dinen doğru vakıf ve altı kişinin şahadetiyle tahsis edilmiştir. Gerek hükümet, gerek hâkim ve gerekse devlet adamlarından hiç kimse tarafından bu vakıf değiştirilemez ve bozamaz. Değiştirirler ve bozarlarsa Allah ve meleklerin lâneti, insan ve cemiyetin üzerlerine olsun. Vakfın doğruluğuna hüküm kılındı ve hususi defterine yazıldı.

Engel çıkmadıkça buna göre iş yapıla

Şeyh oğlu Mehmet

Yazan: Anadolu Kazaskeri: El-fakir Mehmet oğlu

Yukarıdaki şartlara göre yazılı vakıfların tarafından doğru olduğu hükmen tasdik olunur.

Ben, Mehmet oğlu, Hamza oğlu Mehmed'im.

Mevlâna Necasi Tugal

Alaettin Ali Ebubekir
ve Mevlana Ali Muhittin
ve Mevlana Ali Bahaettin
ve Mevlana Bahaettin Öner hoca
Aliyyül haç fi Ruz ibni Abdullah Elkasap

4. Osman Niyazi Burcuoğlu

1875 yılında Gönen’de doğmuştur. Babası Osman, annesi Şükriye'dir. İptidai ve rüştiye mekteplerini Gönen’de bitirdikten sonra Bursa İdadisi'ne, ondan sonra İstanbul Hukuk Fakültesi'ne gitmiştir.

Çalışma hayatı boyunca Erzincan Savcılığı, Beyazıt Ceza Başkanlığı, Van İstinaf Azalığı, Gaziantep Liva Bidayet Mahkemesi Başkanlığı, İzmir Merkez Savcılığı, İzmir Ceza Başkanlığı, İzmir Birinci Sulh Hakimliği, İstinaf Başkanlığı yapmıştır. Daha sonra istifa ederek; 1923-1927 Karesi, 1927-1931 Balıkesir, 1931-1935 Çanakkale, 1935-1950 arasında ise yeniden Balıkesir Milletvekili olarak görev yapmıştır. Çok partili hayata geçişle birlikte son iki dönemde CHP Milletvekili olan Osman Niyazi Burcu, yedi dönem milletvekili seçilmesinin ardından 1950 seçiminde adaylığını koymamıştır. Gerek memleketi olan Gönen, gerekse Balıkesir’de iyi olarak tanınmış büyüklerimizdendir. Evli ve dört çocuk babası olan Osman Niyazi Burcu, 17 Haziran 1955'te vefat etmiştir.

5. Mehmet Gönenli

Hicri 1298'de Gönen'in Babayaka köyünde doğmuştur. Gönen Rüştîye Mektebi'ni bitirdikten sonra İstanbul'a giderek Fatih'te Tokatlı Mehmet Şakir'in dersine devam ederek 27 Temmuz 1326'da rüüs imtihanından, 25 Temmuz 1327 tarihinde de kuzat mektebinden mezuniyet almıştır. Ardından 1 Aralık 1327'de fetvahane mülazımlığına, 20 Ocak 1328'de baş mülazımlığa, 22 Nisan 1329'da fetva ikinci sınıf yazıcılığına, 11 Mayıs 1330'da ilam odası ikinci sınıf yazıcılığına, 14 Ağustos 1330'da mümeyyiz muavinliğine tayin edilmiştir. 2 Nisan 1333 tarihinde mahkemeyi temyiz şeriyye dairesi mümeyyizliğine, 1 Mayıs 1336'da fetvahane mesele taharri memurluğuna, 24 Şubat 1337'de üçüncü sınıf mümeyyizliğe ve 15 Ekim 1338'de fetva emaneti muavinliğine tayin edilmiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin daireleri lağvından dolayı 1 Kasım 1338'de açıkta kalmış, İstanbul'da bulunması nedeniyle hemen eski maaşı ile İstanbul vilayeti müftü müsevvitliğine, Ocak 1339'da heyeti iftaiyye azalığına, 25 Ekim 1339'da temyiz mahkemesi azalığına tayin edilmiştir. 26 Eylül 1945 tarihinde Yargıtay İkinci Başkanlığı'na tayin edilerek, Yargıtay Beşinci Hukuk Dairesi Başkanlığı'nda vazifesine başlamış bulunuyor.

6. Dr. Cevdet Gönenden

1897'de Gönen'de doğmuştur. İlk tahsilini Gönen iptidai ve rüştiye mekteplerinde, orta ve lise tahsilini Bursa Sultanisi'nde, tıp tahsilini Askeri Tıbbiye Mektebi talebesi olarak İstanbul Darülfünun Tıp Fakültesi'nde yapmıştır.

1919'da Askeri Tıbbiye'den teğmen rütbesiyle çıkarak staj için Gülhane Tatbikat Mektep ve Seririyatı'na, stajdan sonra asistan olarak 9 ay hariciye şubesinde çalışarak 30 Mart 1921'de İstiklal Savaşı'na iştirak etmek üzere İnebolu yolu ile İstanbul'dan Anadolu'ya geçmiş ve savaş sonuna kadar, sabit ve seyyar askeri hastaneleri cerrahi servislerinde ilk zamanlarda yardımcı olarak, sonra da müstakilen operatör olarak çalışmış, harbi müteakip asistanlık müddetini ikmal etmek üzere Ağustos 1923'de tekrar Gülhane Hastanesi'ne dönmüştür. Asistanlık müddetini bitirdikten sonra baş asistan seçilmiş ve bir müddet sonra orduda müşavirlik sertifikası ile birinci sınıf operatör olmuştur. 1927 Ağustos'unda Gülhane'den İzmir Askeri Hastanesi operatörlüğüne tayin edilmiş ve sekiz sene bu vazifede çalıştıktan sonra 1935 Eylül'ünde şark hizmeti için Erzurum'a gitmiş ve iki sene kadar Erzurum'da Mareşal Fevzi Çakmak Hastanesi'nde operatör olarak çalıştıktan sonra binbaşı rütbesinde askerlikten istifa etmiştir.

1937 Haziran'ı sonlarında baş tabip ve operatör olarak Sivas Numune Hastanesi'ne, 1939 Temmuz'unda da baş tabip

olarak 320 yataklı İzmir Memleket Hastanesi'ne gelmiştir. 16 Şubat 1945'de ise devlet teşkilatından ayrılarak İzmir'de serbest olarak çalışmaya başlamıştır. Bu arada yedek subay olarak askere alınmış ve İzmir'deki askeri hastane operatörü olarak bulunmaktadır.

7. Osman Ziya Burcuoğlu

Hicri 28 Mart 1313'de Gemlik'te doğmuştur. Babası Gönenli Burcu oğullarından Rıza, Annesi Burhan oğullarından Leyla'dır. Gemlik'te pek az kalarak Sındırgı'ya gitmişler ve ilk tahsilini 15 Temmuz 1327'de ikmal ederek yüksek tahsile devam etmek üzere 24 Eylül 1327'de Bursa Sultanisi'ne 49-182 numaraları ile iki defa girmiş ve sultaninin onuncu sınıf talebesi iken 22 Eylül 1331'de askere çağırılarak yedek subay namzetleri talimğâhına 1 Ekim 1331 tarihinde girmiş, 22 Mart 1332 tarihinde A sınıfı ile çıkmış ve talimğâhta muallim olarak alıkonulmuştur. 2'nci Tabur 9'uncu Bölük'te atış, tahmin ve kroki muallimliklerinde bulunmuştur.

14 Mayıs 1332'de Yakacık'ta subay kursuna iştirak etmiş ve sonunda 9'uncu Bölük takım subaylığına tayin ve 1 Temmuz 1332'de asteğmenliğe, 14 Aralık 1332'de de teğmenliğe terfi etmiştir. 4 Ağustos 1333'de 9'uncu Bölük Komutanlığı'na, 18 Ocak 1333'de Erenköy Manevra Taburu 13'üncü Bölük Komutanlığı'na ve 2 Nisan 1334'de Pendik'te Talimğah 1'inci Alay 1 Numaralı subay kursuna iştirak etmiş ve kursu bitirdiğinde Yakacık 1'inci Alay Makineli Tüfek

Taburu 2'nci Bölük Komutanlığı'na tayin edilmiştir. 14 Kasım 1334 tarihine kadar aynı bölükte hizmet ederek mütareke dolayısıyla terhis edilmiştir. Terhisinde Konya'ya gelerek muhtelif anonim kooperatif muhasipliklerinde bulunmuştur. Harekât-ı Milliye'ye iştirak gayesiyle 18 Ağustos 1336'da Konya Mevki Muhafız Bölük Komutanlığı'na tayin kılınmıştır. Konya isyanında bölüğü ile beraber Alaettin Tepe müdafaasında bulunmuştur. 22 Kasım 1336'da Mevki Komutanlığı emir subaylığına, sonra da mülhaklığa tayin edilmiştir. Daha sonra 14'üncü Tümen Kurmay Şube Mülhaklığı'nda hizmet etmiş ve savaş devam ettiği müddetçe cepheden cepheye tümeniyle gezerek 16 Ağustos 1339'da terhis edilmiştir.

Terhisinden sonra, Gönen'e gelerek tuhafiyе mağazası açmış, Dumlupınar Muharebesi'ndeki hastalığının neticesi olarak günden güne zayıflamış ve nihayet 8 Şubat 1925'de saat dokuz raddelerinde ebediliğe karışmıştır.

Edebi, içtimai tetkiklerde bulunan merhumun ciltler teşkil edecek eserleri kalmıştır.

8. Cemal Gönen

1315 senesinde Gönen'de doğmuş, ilk tahsilini kısmen Gönen'de, kısmen de Selanik (Yadigar-ı Terakki) ve (İttihad-ı Terakki) mekteplerinde yapmış, talih tahsilini Galatasaray Sultanisi'nde ve A'li tahsilini de İstanbul Darülfünunu Hukuk Fakültesi'nde ikmal etmiştir. 1923 senesinde hukuku

ikmalden sonra adliyeye intisap ederek Zonguldak Cinayet Mahkemesi'nde aza mülazımı ve Şile Asliye Mahkemesi'nde aza olarak bulunmuştur.

1924'de adliyeden istifa ile hariciye mesleğine intisap ederek aynı sene içinde Bari Kançılarlığı'na, 1926'da Atina sefareti üçüncü kâtipliğine, 1927'de tahlilen Sofya sefareti üçüncü kâtipliğine tayin edilmiş ve 1934 senesine kadar merkezde muhtelif dairelerde hizmet görmüştür. 1934'de Kahire sefareti ikinci kâtipliğine, 1937'de Moskova Büyükelçiliği konsolosluk şubesi müdürlüğüne, 1941'de merkeze nakledilerek 1942 tarihine kadar konsolosluk dairesi birinci ve ikinci şube müdürlüklerine, 1943 senesi içinde Üsküp birinci sınıf konsolosluğuna, 1944'de merkezde konsolosluk dairesi umum müdür muavinliğine, 1945 senesi içinde Atina-Pire Başkonsolosluğu'na atanarak 1946'ya kadar burada görev yapmış, 1950'de İskenderiye Başkonsolosluğu'na, 1953'te ise Rodos Başkonsolosluğu'na tayin edilmiş ve 1957 yılına kadar bu görevde kalmıştır.

9. Hacı Ahmed Gönani⁵

İstanbul Kapalı Çarşı'nın Örücüler tarafından girilecek kapının sağ tarafında bir mezar vardır. Taşında: *Fatih Sultan Mehmet'in şeyhülislamlarından ve hocalarından ve tarikatı*

⁵ Yazar muhtemelen Gönani adından dolayı Gönen'e benzetme yapmıştır. Lakin Hacı Ahmet Gönani'nin Gönen'le herhangi bağlantısı bulunamamıştır.

Nakşibendi'den Hacı Ahmed Gönani yazılıdır. Kabrin üstü yıkılmıştır. Her tarafı eski tahtalarla kapalıdır. Bugün içerisine girmek mümkün değildir. Gönen tarihi ile meşgul olacaklar için güzel bir eserdir.

10. Gönen'in Yetiştirdiği Diğer Önemli Kişiler:

- ***Doktorlar:***

Veysel Şancı, İsmet Satırlı, Muzaffer Akıncı, Osman Özoran, İbrahim Yolcu, Mustafa Nahit, Rifat Güngör.

- ***Kimyagerler:***

İlhan Vardar, Nevzat.

- ***Yargıçlar:***

Hüseyin Ersin, İsmail Çalıkoğlu, Fahri Akalın, Yargıtay üyesi Kazım Akyol.

- ***Avukatlar:***

Prof. Dr. Bahri Savcı, Kadri Tümer, Sabri Savul, Vedat Burcuoğlu.

- ***Mühendisler:***

Yüksek Orman Mühendisi Niyazi Gürer, Orman Mühendisi Ahmet Kasım, Yüksek Ziraat Mühendisi İsmail Çakıroğlu, Maden Mühendisi Şevki Özalp, İnşaat Mühendisi Talat Tan.

- ***Öğretmenler:***

Topkapı Sarayı Müzesi Müdürü Kemal Çığ, Lise Öğretmeni İsmail Akatıl, Makbule Burhan, Haşim Başar,

Kerim Kerimoğlu, Nihat Temuçin, Sabri, Hayri, Tevfik Naci, Mustafa, Faruk Zeren, A. Ulvi İstanbullu, Fethiye, Emin Yağcı, Münevver, Hacer Erol, Ahmet Cevdet, Saim Onan, Galatasaray Lisesi'nden Kazım, Hakkı Özgönen, Yüksek Ticaretten Osman, İsmail Gönen, Rahmi Öz, liseden Nihat ve Fethi Bostancı kardeşler.

- **Subaylar:**

Binbaşı Mehmet Özbey, Yüzbaşı Fahri Dilmaç, Yüzbaşı Hüsnü, Yüzbaşı Mehmet Gemici, Yüzbaşı Hakkı Karatekin, Pilot Yüzbaşı Ferit Özalp, Naci Pelvan, Hüseyin Memişler, Hasan Özgören, Süavi, Hakkı, Saim, Sami, Azmi Işıklar, Mehmet Över, Kazım, Nail Satırlı, Turhan Yücel, Azmi Derebay, Hüseyin İbişler, Mehmet Yılmaz, Hikmet Akıncı, İsmet Batur.

- **Meslek Sahipleri:**

İstatistik Şube Müdürü Kadri, Bern Ticaret Başkanı Fehmi Günel, Muhasebeci Osman Kayabaş, Maden Mühendisi Mehmet Demir Delen, Ziraat Mühendisi Osman Özgüroğlu, Ziraat Mühendisi Ferit Kaya, Ziraat Mühendisi Ferit Güngör, Ziraat Mühendisi Mustafa Önder, Ziraat Mühendisi Turan Turhan, Bankacı Sedat Burcu, Ziraatçı İbrahim, Ebe Şaziye, Ebe Türkan Vardar, Ebe Saime, Maliyeci Nizameddin Örenmez, Özel Mh. Müdürü Ali Ulvi, Nahiye Müdürü Hamdi Özbey, Tapu Müdürü Remzi Oran,

Sigortacı Mustafa Tümer, Ziraatçı Mehmet, Orman Müdürü İsmail, Tekel Müdürü İdris Oral, Veteriner Cemil Sezer, Matbaa Operatörü Bahaettin Batur.

- ***Tahsildeki Gençlerimiz:***

Siyasal Bilgiler Ahmet Mancılık, Siyasal Bilgiler Hüseyin Soyer, Tıp Fakültesi Ali Oğuz, Eczacı İffet Turhan, Yüksek Ticaret İhsan Öz, Yüksek Ziraat Süreyya Gürbüz, Hukuk'tan Bahaettin Akçalı, Burhan Eralp, Fahrettin Düvenci, Mehmet Oygucu, Hüsnü Erol, Güneş Burcuoğlu, Yüksek Ziraat'ta Zeki Yücetürk.

İSTİKLAL HARBI'NDE GÖNEN

1. Yaşanan Gelişmeler

Gönen, Mart 1919'da İzmir'e murahhas⁶ gönderiyor.

İzmir, 15 Mayıs 1919'da Yunanlılar tarafından işgal ediliyor.

Gazi Mustafa Kemal 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkıyor.

Balıkesir'de 28 Haziran 1919'da Kuvayımillie teşkiline başlanıyor.

Gönen, 10 Ekim 1919'da Anzavur tarafından işgal ediliyor. 21 Ekim 1919'da Anzavur kovuluyor.

Gönen, 3 Nisan 1920'de Anzavur tarafından ikinci defa işgal ediliyor. 28 Nisan 1920'de tekrar kovuluyor.

Kuvayımillie Gönen'den 30 Haziran 1920 gecesi çekiliyor. Gönen ve Bandırma'yı 1 Temmuz 1920'de Yunanlılar işgal ediyor.

Anzavur'un Biga tarafından gelerek Gönen'i işgal etmesi saylav⁷ seçimini ve Müdafaa-i Hukuk Teşkilatı'nı durdurmak içindi. Birinci işgal ile beş ay sonraki ikinci işgal arasında teşkilat yapmakla uğraşıldı. Gönen'den 64.000 lira toplanmasına karar verildi.

Milli hareketlerde büyük yardımları görülen Hamdi Bey ve Kara Hasan öldürüldükten sonra Rahmi Bey, Gönen'de

⁶ Delege.

⁷ Milletvekili.

iki alay ile faaliyete geçti. Anzavur'un işgali zamanında Belediye Reisi Tevfik Pelvan, Kaymakam Ali Munis Bey, Jandarma Kumandanı Ziya Bey, Müdde-i Umumi Nadir Bey, Şer'îye Mahkemesi Kâtibi Sadik Efendi azlediliyor.

Parti Pehlivan, Kara Hasan, Hamdi Bey'in Anzavur'u tenkil için çok uğraşmışlardır. Mütarekeden sonra Gönen Kaymakamı Amadettin Bey, İzmir valisinden aldığı şifre üzerine gizlice toplantı yapılıyor ve 510 lira toplanıyor.

İzmir'de bir haftalık yapılan toplantıya murahhas olarak Müftü Şevket, Hacı Mecid'in Hüseyin, Çerpeşli Hakkı, Kadir Çavuşların Halil Efendiler gönderiliyor.

Murahhasların avdetinde Hakkı Bey Bandırma'ya kadar götürülüyor. Gönen'de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin bir şubesi gizli olarak vücuda getiriliyor. İzmir'in işgali üzerine Balıkesir'de olduğu gibi Gönen'de de Müdafaa-i Milliye Teşkilatı yapılıyor. Yunanlıların ileri hareketini durdurmak için Kalaycı oğlu Hacı Ahmet Ağa'nın başkanlığı altında memleket büyükleri toplanıyor. Burunların Hafız Halil "Sandık Emimi" oluyor. 6.500 lira toplanarak, 105 kişilik bir kuvvet cepheye sevk ediliyor. Bu hareket Binbaşı Mütেকaidi Reşit oğlu Aziz Bey delaletiyle yapılıyor.

Hacı Hasan Ağa, Esat Bey, Şakir Ağaların İdris, Ömer, Tevfik Efendilerle Fırıncı İbrahim Ağa bir heyet halinde

alışıyorlar. Kaymakam olan Tevfik Bey bu heyeti takip ediyor. Bu aralık bir İngiliz mmressili ile Gönen'e geliyor.

Ali Munis Bey'in kaymakamlığı zamanında belediyede toplanılarak milli müdafaa şekli konuşuluyor. Rey ile Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti azası seçimi yapılıyor: Binbaşı Hazım Bey, Kalaycı oğlu Hacı Ahmet Ağa, Tabak Hacı Hasan Ağa, Keresteci Ali Ağa, Avukat İbrahim Bey, erpeşli Hakkı Bey, Hacı Mecid'in Hüseyin Bey, Berber Ahmet Usta yönetimde görev alıyor.

Koca Kadir oğlu Hacı Hasan Ağa Yunanlılar tarafından, Belediye Reisi Hüseyin avuş, Köse Mihal oğullarından Mehmet Bey, Avukat Ramiz Bey, Mft şevket Efendi 6⁸ Nisan 1920'de Anzavur tarafından şehit ediliyor.

Pepelerin Ali, Kavaklı Osmanlı Beyler, Mft Hüseyin Raci Efendi, Kerim oğlu Hasan ve Sarıköy nahiyesinden şaban Ağaların Milli Hareket'te büyük yardımları görülüyor.

Gönen, 6 Eylül 1922'de dağda yaşayan efeler tarafından kurtarılıyor. 18 Eylül 1922'de ise Türk askerine kavuşuluyor.

2. Orduda alışanlar

İstiklal Harbi süresince ordu görevlisi olarak alışan Gönenliler; Piyade Teğmeni Osman Ziya Burcuoğlu, Topçu

⁸ Yazar bu tarihi muhtemelen yanlışlıkla 28 Nisan olarak vermiş, sonra üzerine çarpı koyup kalemle 6 Nisan yazmıştır. 4 Nisan olarak bilinen bu tarihi 6 Nisan olarak vermesi, cenazelerin o gün bulunmuş olmasından kaynaklanabilir.

Teğmeni Kemal Burcuoğlu, Börekçi'nin Hakkı Çavuş, Hocaların Hüseyin, Avukat Kazım, Hacı Mecid'in Lütfü, İsmail oğlu Hasan, Eczacı Yüzbaşı İbrahim, Sadi oğlu Salih, Maliye'den Fahri, Mehmet oğlu Cemal, Ömerlerin Hasan, Teğmen Ahmet, Kahveci İsmail Çavuş, Tahsildar Fuat, Kasap oğlu Mehmet, Kaçık Hasan, Kara Hasan, Kara Mehmet, Emin oğlu Recep, Ömer oğlu Hüsnü, Molla İsmail'in Ahmet, Başçavuş Şükrü oğlu Kemal, Köteylili Mehmet Ağa'dır.

Yunanlıların işgali müddetince dağlarda çalışan, ordudan iki gün evvel muharebe ile Gönen'i kurtaran ve şehrin yakılmasına mâni olan efelerimiz ise; Altıparmak Nuri, Süleymanlılı Ahmet, Edincikli Bacak Hasan, Çakmaklı Kazım, Karakaş Şaban, Kabakçı, Jandarma Kumandanı Mehmet oğlu Süleyman, Balya'dan Hacı Mehmet oğlu Ümmet, Erdek'ten Hasan Çavuş, Pıtır Hüseyin, Balya'dan Müftü oğlu Mehmet, Karacabey'den Kara oğlu Hurşit, Bandırma'dan Salim Çavuş, Kalfaköylü Ethem Ağa oğlu Hasan, Koca Ali, Bostancı köyünden Yakup, Emin, Mustafa, Ömer ve Kara Mehmet, Alaettin'den Maraz Ali, Tuzakçı'dan Kapsız Hüseyin, Koca Nuri, Sarıköy nahiyesinden Kürt Hasan, Tenekeci Hüseyin, Karani, Kasap Süleyman, Kara Hüseyin, Nalbant oğlu Ahmet, Akçaali'dan Karagözlerin Mehmet, Berber Süleyman'ın Hüseyin, Çerpeşli Rifat,

Rüstem'den Bacak Ali, Koca İsmail, Sopaların Hüseyin, Ovalının Hüseyin, Hacı Hasan Beylerin Rıza, Hacı Beker'in Niyazi ve Hakkı, Malkoç'tan Hacı Numan'ın Mehmet, Ali oğlu Hüseyin, Papuların Nuri, Hanaylı İbrahim, Çakır Ömer, Hüsnü Çavuş, Tatar Hüseyin oğullarından Tahsin, Kösten oğullarından Mehmet, Hacı Osman'ın Ahmet ve Rıza, Kula Ahmet, İbrahim oğlu Mehmet Çavuş, Galiç oğlu Mustafa, Mıstın oğlu Ömer, Osman oğlu Ali, İsmail oğlu Ahmet, Obalı Hasan oğlu Kadir, Kavaklı Hasan, Kerim Hasan, Kara Ali oğlu İsmail, Hasan oğlu Aziz, Ali oğlu Hüsnü, Yavaşların Kara Hüseyin, Kadir Çavuşların Ali ve Mehmet, Alaşarlı Ahmet Çavuş'tur.

Müdafaa-i Hukuk Reisi Çerpeşli Hakkı Bey'in ifadesine nazaran İbrahim, Hilmi Efendilerle ücretli memurlardan Salih, Hasan, İsmail Efendilere ve üç beşer Kuvayımilliye askeri ile Bursa'ya giderken evrak sandığı Buğdaylı nahiyesi muhtarına bırakılmış, bu durumu Mehmet Ali hocaların Ahmet'in Yunanlılara ihbar etmesi üzerine, haber alan muhtar düşman eline geçirilmemesi için evrak sandığını olduğu gibi yaktırmış ve bu yüzden İstiklal Savaşı'na ait Gönen evrakının ortadan kaybolması memleket için büyük bir ziyan olmuştur. Elde kalan vesikalarda biri şöyledir:

Vesika
Gönen Müdafaa-i Hukuk Riyaset Aliyesine

Gönen: 30/6/1920

Mafevk⁹ makamdan telakki ettiğim emir mucibince bu gece Kuvayımilliye ile birlikte zevali¹⁰ saat 12 ile birde hareket etme gerekliliğiniz lüzumunu arz eder ve o yolda şimdiden istihzaratı seriada¹¹ bulunulmasını istirham eylerim efendim.

19. Alay Kumandanı Kaymakam

Hasan Hüseyin Ali

(Jandarma Kumandanlığı kasasında saklıdır.)

⁹ Üst, yüksek.

¹⁰ Öğle vakti.

¹¹ Acele olarak hazırlık yapmak.

GÖNEN FOLKLORU

1. Gönen'in Manası

Gönen ne demektir? Türk Dil Kurumu'nun Tarama Dergisi, Gönen'in feyz, rutubet manasına geldiğini yazar. Hamit Zübeyr ve İshak Refet'in 1932 yılında TDK tarafından yayınlanan Ana Dilinden Derlemeler adlı kitapta da; imbat kuvvet olan, toprağın rutubetine Anadolu'nun cenubunda Gönen denildiği yazılıdır. Gönen'de Öğretmen Kemal Ferdi Burcuoğlu tarafından Gönen'in, suyu çekilmiş göl ve toprağın ziraat tavı manasına geldiğini de tespit etmiştir¹².

Tarama Dergisi'nde ise kelime ailesinden şunlar görülür: Gönenç-saadet; gönendirmek-refah vermek, sevindirmek; gönendirmek-feyiz bulmak, feyizlenmek; gönenme-refah, kazanç; gönenmek-bahtiyar olmak, faydalanmak, rahat, memnun, hoşnut, mesut, müreffeh olmak, süslenmek; gönensi-nesne ve meta; gönensiz olma-ıztırar; görceklenmek-öğünmek; Gönş (ve Teke taraflarında gönç)-şen, sevinen, müreffeh; gönçlük (Maraş taraflarında)-sevinç, refah. Bu tabirlerin çoğu, kullanılan yerlerde konuşma diline girmiştir.

Isparta ve havalisinde yeni evlenenlere, “Allah gönendirsin, dirilik düzenlik versin.” denir. 2092 nüfuslu büyük bir köy olan bu Gönen'in bir adı da Kızıl Köy'dür. Yine Gönen adında Malatya'nın Pütürge kazasında Taratso

¹² Yazar kendisine atfettiği bu tespiti hakkında kaynak belirtmemiştir.

nahiyesinde 281 nüfuslu bir köy vardır. Konya'nın Beyşehir kazasında Doğanbey nahiyesine bağlı bir köyün adı da Gönen'dir ve nüfusu 417'dir. Gönen, Ankara'nın Beypazarı kazasında da bir çiftliğin adıdır.

2. Coğrafya

40°10' kuzey arz¹³ ve 27°60' doğu tul¹⁴ dereceleri üzerindedir. Batısında Gönen Çayı olup, belli başlı arıza mevcut olmayıp batısında 15. kilometrede Bal Dağı¹⁵ vardır.

Rakımı 28 ile 58 arasındadır. Şehrin esas kısmı düşük rakımdadır.

Şehrin yaz ve kış saati sühneti yazın 23, kışın 4,8'dir. Sühnet¹⁶ farkı 18,3'tür. Şehrin gece ve gündüz sühnet farkı azami 2'dir.

Hâkim rüzgâr kuzey rüzgârıdır.

Hava tazyiki¹⁷ ortalama 760'dır.

Rutubet derecesi 80'dir.

Senevi yağmur ve toprağa nüfuzu 540-560 milimetredir.

Toprağa yarısı nüfuz eder.

Kışın kar azami 40 santimetredir. Nadiren 20 gün kalır.

¹³ Enlem.

¹⁴ Boylam.

¹⁵ Bölgemizde bu isimde bir dağ yoktur. Halk arasında kullanılan bir tabir yada Aladağ yazarken yazım yanlış yapılmış olabilir.

¹⁶ Sıcaklık.

¹⁷ Basınç.

Donun toprağa dereceyi nüfuzu azami 10 santimetredir. Devamlı kalmaz.

Şehrin jeolojik vaziyeti ise, arazi üçüncü devrede teşekkül etmiş volkaniktir. Ova kısımlarının inbatıye derecesi ortadır.

Taş ocağı vardır. Cinsleri granit ve kalkerdir.

Tuğla ocağı vardır. Toprağın cinsi müsaittir.

3. Sosyal Hayat

Şehrin içtimai vaziyeti normaldir. Her türlü yenilikleri sever. Aile bağıllığı kuvvetlidir. Erkekler ve kadınlar ayrı ayrı eğlenirler. Eğlence yerleri yoktur. Vakit geçirmek isteyenler kahvelerde, bahçelerde otururlar.

Ailenin meşguliyeti böcek yetiştirmek, tarlada çalışmaktır. Hasır dokumak ortadan yukarıdır.

Minder kullanırlar, yerde otururlar ve yer yatağında yatarlar. Belli başlı ev eşyası yoktur.

4. Gelenek ve Görenekler

Donanma: Düğünlerde çarşamba günü gecesi davetliler, hısımlar ve akraba hediyelerini beraberlerinde getirirler. Kadınlardan birisi tellal olarak (Ağabeyinin bir saati var, teyzesinin bir gömleği var, Ayşe kadının mendili var vs.) gibi sözlerle hediyeleri teşhir ederler.

Eskiden Yanık Mahallesi'nden banyoya kadar kurulan yüz sene evvelki panayırlarda kadınlar senede bir defaya mahsus olmak üzere açık gezerlermiş. Sağını, solunu

göremeyen, ahmak, cahil ve zavallı bir Arnavut bilmeyerek kadınların panayırına girmiş, fakat kadınlar tarafından dayakla dışarı atılan bu Arnavut hadisesi dolayısıyla bu adet de kaybolup gitmiştir.

Eskiden panayıra giderken Babayaka Kalesi civarında Hamas Çakıl namıyla anılan çakıla her yolcu üç taş atar ve şeytan taşlama kanaatini beslerlermiş. Bunun sebebi de vaktiyle birisi diğerini müzevirliğe gidiyormuş. Müzevirliğe gidenin önüne geçmişler ve öldürerek onu oraya gömmüşler. Eskiden müzevirliğin ne kadar fena telakki edildiğine bu güzel bir misaldir.

Kurşunlu Camii etrafında Ramazan ve Kurban bayramlarında genç kız ve delikanlılar sevgililerini orada görür, her erkek sevgilisinin saçından tutarak sırtına bir yumruk vurmuş, böylelikle sözde aşklarını bildirmiş olurlarmış.

Düğünlerde bekaretin tahakkukunu silah atmakla anlatırlarmış, şayet aksi olursa silah atılmazmış.

Eskiden hırsızlık yapanları eşeğe ters bindirerek kuyruğunu ellerine verirler ve yüzlerini boyayarak davullarla gezdirirlermiş.

Issız Cuma diye anılan yerde Çakır, Çakıroba, Silvan, Yenice, Nevruz ve Civar köyler I. Murat zamanında yapılan

camide namazlarını kılarlar¹⁸, yemek yerler ve dertleşirlermiş. Daha evvelleri köylerde kahve gibi yerler olmayıp "oda" diye anılan, zenginlerin misafir kabul salonuna toplanırlar ve sohbet ederlermiş.

Düğünlerde perşembe günleri mandaları yağlarlar, varaklarlar, arabanın boyunduruğuna selvi dalı dikerler, arabacı beline peştamal kuşanır ve gelini bindirip gezdirirlermiş. Arabadan indirirlerken de gelini mandaya gösterirlermiş. Manda telli pullu gördüğü kıza garip garip bakarmış.

Paskalya akşamında hasır yakıp üstünden atlarlar ve akşam yemeğinde ebegümeci, ıspanak gibi sebze bulundururlarmış.

Tekkelerin kaldırılmasından önce Gönen'de 1200 saliki bulunan Nakşi Tekkesi varmış. Bu miktarın yarısı erkek, yarısı kadınmış. Gönen'de tekkelere karşı bir husumet mevcuttur. İşte bu cihetten Nakşi olanlar ibadetlerini daima saklı olarak yaparlarmış.

Gönenliler maddi hareket eden insanlardır. Taassup yoktur. Menfaatlerini gayet iyi bilirler.

İlk tahsili ikmal eden ve etmeyen herkes nazarında coğrafya ile hesabın kıymeti büyüktür.

¹⁸ Bahsedilen camii muhtemelen şuan Kaplıcalar Camii'nin olduğu bölgedeki ve 1953 depreminde yıkılan Hüdavendigar Camii'dir.

Halk açık yerlerden ziyade kapalı yerlerde içmeyi sever. Bununla beraber Gönen’de içki içenlerin miktarı pek azdır.

Gönen’de taklitçilik, halkın ilerlemesinde büyük rol oynamıştır. Saatlerce çalışan ve yorulan insanlar birbirlerini sevimli tebessümlerle karşılar.

5. Eğitim

• *Birinci İlkokul: Şehit Rahmi Okulu*

1913’de temelleri atılmış ve bodrum katı yapılarak Birinci Cihan Harbi başlaması üzerine yıllarca o vaziyette kalmıştır.

Kurtuluşu müteakip, inşaata başlanmış ve iki kat olarak tamamlanan bina 1926’da ikmal edilerek tedrisata başlanmıştır. Daimî Encümen Azası Tahsin Burcu’nun büyük yardımları görülmüştür.

Gönen kaza olunca çarşıda medresede açılan ilk rüştiye sonradan hükümet yanındaki yapılan binaya nakledilmiş ve yıllarca okul olarak kullanıldıktan sonra yukarıda inşası anlatılan binaya taşınılmıştır.

1926’da tamamlanmış olan bu bina o zamanki para ile 50 bin liraya mal olmuştur.

1923-1945 yılları arasında 194 kız, 615 erkek olmak üzere 809 talebeye diploma verilmiştir.

1945-1946 yılı öğrenci sayısı 204 kız, 266 erkek olmak üzere 470 talebedir.

Okul başöğretmenliği ve Milli Eğitim memurluğunu 19 sene devam ettiren Kâmil Kök'ün maddi ve manevi varlığı takdirin çok üstündedir.

- ***İkinci İlkokul: Ömer Seyfettin Okulu***¹⁹

Meşrutiyeti müteakip kız okulu olarak açılan bu okul, Cumhuriyet'ten sonra muhtelit yapılmış ve İkinci İlkokul adını almıştır.

Esaslı binası olmadığından memleket içerisinde muhtelif binalarda kalarak, nihayet Mahalli Maarif Cemiyeti'nin yapmış olduğu binaya geçme suretiyle bu okul da sabit bir yuvaya kavuşmuş oluyor. Maarif Cemiyeti üyeleri; Hüseyin Ekinci, Ali Karakaş, Hakkı Vardar, Cemal Burcu, Nuri Ersöz'ün İkinci İlkokul binasını yaptırmakta büyük hizmetleri görülmüş olduğundan memleket namına teşekkürü bir borç biliriz.

29 Ocak 1943 tarihinde Fen Memuru Servet Subaşı, Öğretmen Kâmil Kök ve Nuri Ersöz ile Maarif Cemiyeti'nden Hüseyin Ekinci ve Hakkı Vardar, Tırnova Camii yanındaki tarlaya geldiler. Servet Subaşı, eldeki plana göre ipleri çekti, ertesi gün 42 amele ile temeller kazıldı.

2 Şubat 1943 günü kaymakam haberdar edilerek temel atma merasimine davet edildi ve şubatin dördüncü günü

¹⁹ Kemal Ferdi Burcuoğlu tarafından Hakkı Vardar'ın notlarından alınmıştır.

Balıkesir valisi de hazır bulunarak o gün onların uğurlu elleriyle temel merasimi yapılmış oldu. Bir hafta sonra kurbanlar kesildi.

Temelin altına 70 santim genişliğinde, 20 santim kalınlığında çepeçevre bir beton dökülmüştür. Temeller bu yekpare kaya üzerine kurulmuştur. Binaya 700 araba taş, 1.821 küp kum ve çakıl, 10.146 adet kiremit, 40 ton kireç, 132 metreküp ağaç ve tahta, 4.372 kilo demir, 119.000 adet tuğla, 650 kilo çivi, 816 torba çimento sarf edilmiş, kapı ve pencereler hayırsever yurttaşlar tarafından yaptırılmıştır.

İşe başlandığı sıralarda Gönen çiftçilerinin kış kıyamette hayvanları ve arabalarıyla Çalıoba bayırından taş, çay boyundan kum getirmek suretiyle büyük yardımları dokunmuştur. Pehlivan güreşi ve iki defa piyango ve birde deve güreşi yapmak suretiyle para temin edilmiştir. Balıkesir Umumi Meclisi iki senede 20.000 lira yardımda bulunmuştur. Bundan başka devlet eliyle tevziye tabi tutulan eşyalardan, gazyağından büyük istifadeler temin edilmiştir. Manifatura eşyalarından 3.000 makaradan 1.000 lira elde edilmiş, çimento, gazyağı mutemedi Rasim Tezcan hasılatından 3.583 lira veriş ve ayrıca 850 lira değerinde okul kapılarını da kendi parasıyla yaptırmış, çatıyı örtmek için cemiyetin çok sıkıştığı kara günlerinde 8.330 lira ödünç vermek suretiyle büyük ve kıymetli hizmetlerde bulunmuştur. Yine kendi parasıyla

okulun hayati bir ihtiyacı olan suyunu getirmek ve çeşmesini yaptırmak suretiyle büyük yardımları görülmüştür.

Okulun keşif bedeli 130.000 liradır. Cemiyet bunu bu hal ile 49.287 liraya mal etmiştir. 1945 Cumhuriyet Bayramı'nda Birinci İlkokul'a misafir olarak oturan İkinci İlkokul yeni binasına geçerek tedrisata başlamıştır. 126 kız, 170 erkek olmak üzere 296 talebesi vardır.

- ***Altı Eylül Okulu***

1907 yılında Mahalli Maarif Komisyonu eliyle inşası bitirilmiş ve Plevne İptidai Mektebi adı ile o yıldan itibaren tedrisata başlanmıştır.

1920'de kapanmış, 1923'te yine açılmıştır. Eminlik teşkilatı zamanında 1928'de ikinci defa kapanmış ve okul kurağı ilâve ve onarma gördükten sonra 1933'de tekrar açılmıştır. Kadrosu iki öğretmenli olan bu okula 1934 yılında bir, 1936'da üç, 1937'de bir olmak üzere beş öğretmen ilave edilerek öğretmen kadrosu yediye çıkarılmıştır. 1943'de bir öğretmen alınmışsa da bu ders yılında yeniden verilerek dört erkek üç kadın olmak üzere öğretmen sayısı yediyi muhafaza etmiştir.

113 kız, 236 erkek olmak üzere 349 talebesi vardır.

- ***Gönen Ortaokulu***

1938-1939 ders yılında hususi ve bir sınıf olarak Aykut Ortaokulu adı ile açılmıştır. 1939-1940 ders yılı iki sınıf

olmuş ve 1940-1941 ders yılında, sınıfları tamam bir halde diğer resmi ortaokullar arasına karışmış ve ilk mezunlarını vermiştir.

Okul binası Gönen’de kurulan Mahalli Maarif Cemiyeti eliyle Gönenliler tarafından vücuda getirilmiştir. Bu yıllardaki Balıkesir Valisi Ethem Aykut binanın yapılmasıyla ilgilenmiş ve vilayetten yardımlarda bulunmuştur. Bu iyiliğin bir belirtisi olarak okula Aykut Ortaokulu denilmiştir.

Okulda resmiyetin kabul edildiği yıl, 1 Ekim 1940’da tedrisata başlanırken binanın iç kısımları henüz tamamlanmamış olduğu gibi; tedrisat için en başta gelen talebe sırası, yazı tahtası gibi eşya yok denecek kadar azdı. Okulun iç düzeni, mefruşatı, su tesisatı büyük bahçesi, resmi olduktan sonra kısmen Millî Eğitim Bakanlığı’nca verilen tahsisatla meydana getirilmiştir. Okulun vücuda getiril-mesinde Gönen Maarif Cemiyeti'nin büyük yardımları dokunmuştur.

Okul mevcudu 40 kız, 70 erkek olmak üzere 110’dur.

6. Sağlık

Şehrin sıhhi vaziyeti normaldir. İrsî ve sâri hastalık bölgesi yoktur. Mevzii sıtma mevcuttur. Olağanüstü savaşa alınmıştır. Ölümüne sebebiyet veren hastalıklar; çocuklarda

ekseriyetle bakımsızlık ve veremdir. Mevzii hastalıklar, barsak, zatülcenp²⁰, sıtma, tifodur.

5 yataklı bir dispanser vardır. Hastane yoktur.

Birkaç Senelik Ölüm ve Doğum İstatistiği:

<u>Senesi</u>	<u>Doğum</u>	<u>Ölüm</u>
1939	159	155
1940	245	172
1941	215	172
1942	391	195
1943	154	158

Üç hususi doktor, bir eczane vardır. Çocuk bakımının bir hususiyeti yoktur.

• ***Gönen Kaplıcaları***²¹

Garbi Anadolu'da kâin kadim Gönen kasabasında bulunan kaplıca'yı ziyaret maksadım, Gönen Belediyesi heyeti namına, Reis Hüseyin Bey'in daveti üzerine, 10 Mayıs 1930 Cumartesi günü akşamı, Muallim Kimyager Mustafa Nevzat Beyefendi ve Eczacı Kimyager Hulki Beylerle beraber, Gülnihal vapuruyla İstanbul'dan hareket eyledik. Sabahleyin erken Bandırma'ya vasıl olduk. İstikbali ticarîsi parlak ve

²⁰ Diğer adıyla "Plörezi": Akciğer zarının iltihaplanması nedeniyle oluşan bir hastalıktır.

²¹ Yazar bu bölümde Doktor Mehmet Kâmil Berk'in Gönen Kaplıcaları ile ilgili hazırladığı rapora yer vermiştir. Dr. Mehmet Kâmil Berk; Atatürk'ü tedavi eden, hatta öldüğünde yanında olan doktorlardan biridir.

elektrikle pırıl pırıl parlayan bu kasabadan otomobillere binerek, bir buçuk saatte, 45 kilometrelik Gönen'e, yemyeşil, zümrüt Gönen'e vardık. Yol muntazam, her iki taraftaki yeşil tarlalarda mahsul dolu. Edincik, Kavak... köylerini süratle geçtik ve temiz, mamur ve çalışkan Gönen kasabasına girdik.

Memba, Gönen kasabası çarşısına aheste yürüyüşle, yedi sekiz dakika mesafededir. gayur²² belediye heyetinin açtığı geniş ve ağaçlı cadde ile muhteşem parkın yanındadır. Gönen Çayı kaplıcanın garbından akar.

Gönen kasabası oldukça düz bir mahalde inşa edilmiştir. Kaplıcanın bulunduğu mahal kasabadan biraz yüksektir. Hatta evvelce membadan kasabaya su getirilmiş ve şimdi metruk, bir hamam inşa edilmiştir.

Memba halen sathi arzdan iki buçuk metre umkunda bir kuyudan griffon çıkar. Suyun seviyesi hizasında yapılan mecra ile krokide görülen hamama ve bir kısmı da soğumak üzere bir havuza akar. Membanın etrafında, takriben 600-700 metre murabbalık sahada 2-3 metre kazılınca, hâlihazır memba suyunun evsafını haiz, sular çıkar. Bu sahanın nebatatı pek erken kurur. Hatta daha uzak mahallerde, 100-150 metre mesafede bulunan tarla araları kazılınca yine sıcak su çıkıyor. Binaenaleyh hâlen mevcut memba tahtelarz mecranın gözü olmayıp hamamlara akıtılmak üzere münasip

²² Çalışkan.

bir mahalde kazılmıştır. Suyun hakikî gözü daha derinde olup, çıktıktan sonra geniş bir sahada toplanır ve etrafına intişar ve irtişah ile bu civar topraklarına dağılır ve bu araziye ta'tin eder.

İlk memba ile soğuma havuzu, toplanma mahalli hafif hidrojen sülfüre kokar. Suyun her kaynadığı mahalde gaz habbecikleri çıkar. Suyun terkibi şudur:

Sıhhiye Müdüriyeti Umumiyesi Kimyahanesi (3946)

Gönen Kaplıcası suyu berrak, rayiha ve lezzeti kerahetten âri.

Silis – 0,081 gram

Karboniyyeti kils – 0,112 gram

Karboniyyeti manyezi – 0,011 gram

Karboniyyeti sud – 0,183 gram

Kibritiyyeti sud – 0,710 gram

Klorür sodyum – 0,441 gram

Fosforiyyet emlahı – Eser

Litrede – 1,538

Bu tahlil neticesine göre, bu suyun kibritiyyetli maden suyu sınıfından olduğunu mübeyyin işbu raporumuz takdim kılındı.

15 Kanunuevvel 1929

Fehmi Rıza, Cevat Tahsin

15 Şubat 1930'da yapılan diğer bir tahlil:

Renksiz, berrak, lezzeti kendine mahsus, kokusu yoktur.

Teamülü gayet hafif kalevidir.

İdroti metri derecesi – 11,5

Klorür – 0,43875

Sülfat (SO_3) – 0,215

Nitrat – 0,022

Nitrit – yok

Amonyak – 0,0035

Mevadı uzviyye – 0,0035

Litrede – 0,68275

Kimyager Arnaki

25 Mayıs 1930 tarihinde yapılan üçüncü bir tahlil:

Renksiz, kokusuz, berrak, hafif kalevi. Amonyak mevkut.

İdrofimetri derecesi 12. litrede:

Karboniyyeti kils – 0,12815 gram

Karboniyyeti manyezi – 0,01212

Silis – 0,0831

Karboniyyeti sud – 0,1922

Kibritiyeti sud – 0,73503

Klorusodyom – 0,44503

Azotiyeti – 0,2180

Litrede – 1,61743

Kimyager Arnaki

Suyun membaında griffon derece-i harareti 76'dır. Bu hararet yaz ve kış sabittir. Suyun her çıktığı yerde gaz habbeciklerinin kaynağı da görülür. Bu gazlar toplanıp tahlil edilmemiştir.

Sıcak ve ılık iken suyun lezzeti latif ve içilmesi kolaydır. Soğuyunca bahusus bir müddet durunca, hafif kilsî bir lezzet alır.

Suyun kaynadığı yerde üzanyom etalonuna nispetle radyoaktivitesi 2,3 milimikroküridir. Binaenaleyh Keşiş etrafında neban eden diğer sular gibi, hafif radyoaktif membalardan maduddur. Membadan çıkan gaz ve buharın karıştığı havada, membaa çok yakın olan otelin alt odasının penceresi önündeki havada ve membain griffon bir buçuk metre kadar kurbünde ve bir metre derinliğinden alınan toprak da radyoaktivite dahi takriben aynı miktarda bulunmuştur.

Merkez membadan biri 25 metre budundaki hamama, diğeri bu hamamın altındaki bekârlar kaynağına, üçüncüsünde 100 metre mesafede çamaşır yıkama mahalli olan kadınlar kaynağına ve dördüncüsü de bağlara olmak üzere başlıca dört kolu vardır.

Kaplıcanın Gönen Çayı tarafından görülen kadim bina harabeleri bakiyeleri pek eskiden bu membalardan istifade edildiği ve burası bir mamure olduğu kanaatini veriyor.

Müruru zamanla harap olan bu mamure 30 seneden beri yine imara başlanmış ve Gönen'in gayretli belediye reisleri bu imarı kendilerine iş edinmişlerdir. Bu cümleden olarak 30 sene evvel kubbeli bir hamam altında elli metre terbince ve 1.5 metre umkunca havuz ve müteferrik 12 adet sabit banyo ile soyunma mahalleri ve istirahat odaları yapılmıştır ki, henüz başlangıç olmakla beraber bazı tadilat ve ilâvelerle ihtiyacı tatmin edecek derecededir.

Tedavi için membaa gidenlerin ikametine mahsus birer banyoları ve birer kurnaları olan üç münferit hane ile dokuz odalı ve bir mutfaklı bir oteli vardır. Bunları istiap ettikleri yatakların adedi 35'tir. Binaenaleyh gerek otel ve hanelerinde ve gerek banyolarında müracaat edenlerin istirahati temin edilmiştir. İşbu haneler ve oteller 24 sene evvel inşa olunmuştur.

Otel ve banyo ücretleri pek mutedildir.

Ayrıca bu raporun tanziminden sonra sayılan tesisata ilâve olarak belediyece 1938'de bir büyük otel daha yaptırılmıştır. Bu otelin zemin katında bir büyük salonla yedi daire, birinci katında yine bir büyük salon ve hol ile 12 oda vardır. Zemin katındaki dairelerde birer hol, iki karyola konulmuş birer yatak odası ve her birinden küçük bir merdivenle inilen küveti ve kurnalı bir banyo odası ve ayrıca abdesthanesi vardır. Daireler den biri de iki odalıdır.

Otelin zemin katından umumi banyo dairesine inilir ki, içinde müteaddit kurnalar ve müteaddit hususi banyo havuzları vardır. Burası iyi bir tertip ile otelin kadın, erkek misafirlerine tahsis olunmaktadır. Ancak ilâve edilen bu yeni daireler de bazen kâfi gelmediği ve gelenler mevsiminde yer beklemeye ve kasaba içinde kiralık yerler aramaya mecbur kaldıkları için, belediye yeni bir genişletme projesi hazırlamıştır. Bunu tatbika geçmek üzeredir.

Her gün Bandırma'ya otobüs ve otomobil vardır.

Gönen'de taayyüş²³ oldukça ehven²⁴ dir. Yemekler münferit hanelerde veya otelin mutfağında bizzat ihzar edilir veya ettirilir. Yahut 8-10 budunda çarşıdaki lokantalardan tedarik olunur.

Gönen Kaplıcası'nın tesir şifası, hangi hastalıklarda kullanılacağı ve suların seret-i tatbiki hakkında şimdiye kadar hiçbir tabibin uzunca müddet bu cihetleri takip eylediği hakkında hiçbir kayda tesadüf edemedik. Ancak suyun havası kimyeviye ve hikemîyesine nazaran ve diğer terkipçe mümessil Avrupa kaplıcalarının tesiri devaiyelerine kıyasen Gönen Kaplıcaları'ndan istifade edebilecek hastaları bir dereceye kadar tefrik ve tayin eylemek mümkündür. Bahusus otel yapıldığından beri kaplıcaı belediyeden isticar eden

²³ Yaşam.

²⁴ Ucuz.

Hüsnü Bey'in müracaat eden hastalar hakkındaki hakikaten şayanı kayıt malûmat ve müşahedati şu neticeleri veriyor:

1- Bazı doktorların bizzat kaplıcadan ettikleri istifade veya gönderdikleri hastalarda gördükleri şifâî neticeler dolayısıyla işbu kaplıcaları daima hastalarına tavsiye ederler. Halihazırda gelen hastaların %30'u doktorların tavsiyesiyledir.

2- Gönen kaplıcalarından halen banyo suretinde istifade edilir. Ancak bel ağrısı, idrar bozukluğu için banyo etmek üzere gelen bazı hastalar sabahleyin aç karnına, yemeklerden evvel ve yatarken birer bardak, ılık olarak içtikleri takdirde idrarlarının çoğaldığı ve bazılarının taş düşürdüğü vakidir.

3- Bazı doktorlar gönderdikleri hastalara suyun derece-i hararetini ve banyoda ne müddet kalacaklarını ve kaç banyo yapacaklarını tavsiye ederler. Doktora müracaat etmeden gelenlerin 36-38 derecede ve 15-20 dakika müddette ve sabahları bir banyo yapmaları müreccah olduğu ve Hüsnü Bey'in senelerden beri tecrübesi bu suretle hareket edenlerin en ziyade istifade ettikleri kanaatindedir.

4- Eskiden beri teamül sabah ve akşam birer banyodur. Fakat günde iki banyodan başlamak bazen mazarrat veriyor. Hastaları zayıflatıyor; iştihasını kesiyor ve halsizlik getiriyor. Binaenaleyh 2-3 hafta müddetle, günde bir banyo münasıptır. Bazen tedavinin sonlarına doğru birkaç gün, günde iki banyo yapmak mümkündür.

5- En ziyade istifade eden hastalar alelumum yeni ve eski romatizmalarda etlerin ve mafsalların müphem ağrıları, soğuk ve rutubetli havalarda gelen yeller ve sinir ağrılarıdır. Araba ve sedye ile gelen birçok hastaların yürüyerek avdet ettikleri ve bazılarının koltuk değneklerini kırdıkları pek çoktur.

6- Bundan başka cilt hastalıklarına da pek nafidir. Birçok tedavilere taannüt eden cilt hastalıkları burada tamamen zail olmuştur. (Fransa'nın Uriage membaa mümasil).

7- Ağrılı rahim hastalıklarının ve rahim nezlelerinin de zail olduğu nadir değildir.

8- Müzmin göğüs nezleleri, boğaz ve burun nezleleri Gönen Kaplıcası'ndan istifade ederler. Hele membaa toplama mahallinden çıkan sıcak buharlı ve gazlı havayı boğaz ve burun tarikle teneffüs eylemek, bu uzuvları, müzmin nezlelerinde, pek nafidir.

9- Hastalar münferit ve tek banyoda hareketsiz durdukları takdirde hem suda bir serinlik hissederler hem de 8-10 dakika sonra bedenlerini küçük inci manzarasında gaz habbecikleri tamamen setr eder. Sudan çıkınca bu hastaların vücutları kıpkırmızı olur (Royat membaı gibi).

10- Her yaştaki hastalar girebilirler. Ancak ateşli, öksürüklü, fazla şişleri olan hastalar zarar görürler.

İşte rubu asırdan beri otel ve kaplıcanın müsteciri Hüsni Bey'in, hemhal olduğu hastalardaki, müşahedelerini aynen kayt eyledik.

Gönen kasabası esasen bağlık ve bahçelik olduğu gibi çarşısı, sineması ve parkı kaplıcaya gelenleri eğlendirir. Civarındaki köylerin ve bahusus yüksek olanların hoş manzaraları ve bazılarındaki asar-ı atika bakayası üç hafta tedaviyi takip edecek hastalara hoş vakit geçirmeye vesile olacak mahallerdir.

7. Dini Yaşam

Gönenliler, Osmanlıların bu kasabayı kurduklarından beri İslam'dırlar. Fakat buraya gelen Türklerin toplu olarak mı yoksa ayrı ayrı geldiklerini tespit edemedik.

Anadolu'nun birçok yerlerinde olduğu gibi bura Türklerinde de Şamanizm akidelerine rast gelinmektedir. Toprak, demir, ateş, ocak ve eşiğe saygı bunlar arasındadır.

Mete, Atilla, Selçuk, Cengiz, Timur gibi hürriyetleri için ilk evvel matbualarına karşı kazak olma hallerine bura Türkleri arasında da tesadüf edilmekte ve kazaklığa özel bir önem verilmektedir.

Natüralizm yani tabiatperestliğe burada da rast gelinmekte; aya hürmet göstermek, selamlamak için güneş doğmadan kalkmak, batınca üzüntü duymak, güneş ve ay tutulmasında yine acı duymak bunu göstermektedir. Yakut

Türklerindeki dokuz kat Gök Tanrısına karşı burada Yedi Kat Gök tabiri vardır. Oğuz, Ergenekon, Göktürk vs. menkıbelere burada tesadüf edilmemektedir. Güneş Hanım, Çolbu Hanım, Öksüz Kız gibi masallar değişik bir halde söylenmektedir.

8. Ekonomi

• Ziraat

Her çeşit hububat, sebze, tütün ve az miktarda bağ ve dutluk vardır. Ziraat hayvanlar ile yapılmakta olup iki çiftlik traktör ve harman makinesi kullanılmaktadır. Sulama kanalı yoktur. Gönen Çayı'ndan dolap kurmak suretiyle sebzelerini sularlar, ayrıca kuyu suyu da kullanılmaktadır.

Her nevi sebze bol surette yetişmektedir. Ceviz, dut, elma, armut, kiraz, ayva, vişne, şeftali, az miktarda kayısı da vardır. Çınar, söğüt, kavak ağaçlarına rastlanmaktadır.

Tütün, Bandırma'ya sevk olunur. Miktarı 300 ton kadardır.

Hububat, Bandırma'ya sevk edilir. Miktarı 2.000 tondur.

Koza, Bursa'ya sevk edilir. Miktarı 85 tondur.

Toprak her şey yetiştirmeye çok müsaittir. Ziraata elverişli toprak kalınlığı 5-80 santimetre arasındadır.

• Tütüncülük

Kırım göçmenlerinden Necmettin Ağa'nın İzzet Paşa'ya 100 altın lira vermek suretiyle 10 dönümden fazla tütün ekemeyen halka rejiden yüz dönüm ekim müsaadesi

alınmıştır. Okkası 1.5 kuruşa satılan tütünün, 2.5 kuruşa satılması üzerine yukarı mahallelerin sazdan olan evleri kırmızı kiremitle örtülmüştür.

200 camekân yapmak suretiyle tütün fidesi yetiştirme, iskele kurma, kurutma işlerini ilk defa fenni şekilde yapan yine Necmettin Ağa olmuştur.

Kurutulacak mahallerin temiz olması, poyraza maruz bulunmaması, kanaviçe ve üzeri kiremitle örtülerek rutubetin önlenmesi gibi şeyler 50, 60 sene önce Gönen’de tatbik edilmiştir.

- **Kozacılık**²⁵

Gönen Koza Kooperatifi bölgesine Biga, Manyas, Erdek kazalarıyla Edincik nahiyesinin de katılımıyla 2834 sayılı kanun ahkâmına tevfikân 1943 senesinde kurulmuş ve halen 900 mütecaviz ortağı mevcuttur. Bölgeye dahil bulunan civar ilçelerin mesafenin uzak olmasında ve yolsuzluktan layıkıyla meşgul olunamadığından ortakların çoğunu Gönen kazası teşkil etmektedir.

Birinci Dünya Savaşı’ndan evvel 15.000 tonu bulan istihsal ile 1939 senesinde Bursa borsasında yaş kozanın kilosu 50 kuruşa kadar inmiş iken Kooperatifler Birliği piyasaya müdahale ederek müstahsili çok elim vaziyette

²⁵ Yazar bu bölümü kızı Güneş Burcuoğlu’nun bir köşe yazısından aktarmıştır.

bırakan mürettep ve musanna fiyat sukutlarını önlemiş ve nâzımlık rolünü hakkıyla ifa etmiştir.

Türkiye koza rekoltesini harpten evvelki seviyeye çıkarmak ve inkişaf ettirmek için ortaklarına parasız dut fidanı, koza mahsulünün idrakinde tahsil edilmek üzere tohum, kâğıt, dut kesme bıçağı vs. ihtiyaç maddelerini veresiye vermek suretiyle yardım etmektedir.

Koza Kooperatifler Birliği'nin Gönen'e verdiği ehemmiyetin en bariz misali Türkiye'de halen bir eşi bulunmayan 60 ton yaş koza istiap edecek depoyu 80.000 lira sarf ederek inşa ettirmiş olmasıdır. Yaş kozanın kilosu 350-400 kuruş arasında satılan bu mahsulleri dolayısıyla Gönenliler memnundur.

Hâlâ ellerinde satılmayan tütünün bulunan müstahsil, bir zamanlar bağ ve dutlukları bozdurarak tütün tarlası hâline getirmenin cezasını çekmekte, kilosu 35 kuruşa kadar simsarlar tarafında toplanan, ektikleri tütüne lânetler etmektedirler. Tekelin bakmadığı bu işe, Cumhuriyet devleti alâkadar olsa da bu körfez, çıkmaz yolda, iktisadi vaziyeti ölü, 40.000 nüfusluk kazaya birazcık olsun hayat hakkı verdirse, bilmem nasıl olur.

- ***Ticaret***

Gönen'den etrafa ticaret maksadıyla bilhassa Bandırma ve İstanbul'a aktarma olmuş pek çok insan vardır. Bu hal devam etmektedir.

Civardan gelen köylüler tarafından pazarda eşya satıldığı gibi, panayırlardan da faydalanılmaktadır. Yiyecek maddeleri İstanbul piyasasını takip eder. Yerli ve yabancı tüccarlar tarafından harice satılmaktadır.

Gönen bir tek şose ile Bandırma'ya bağlıdır. Ticaret eşyaları beygir, öküz arabaları ve kamyonlarla temin edilir. Şehre dışarıdan manifatura, inhisar malları, bakkaliye, zücadeye, inşaat levazımı vs. girer. Yün, süt, yağ, peynir gibi hayvan mahsulleri de yıldan yıla artmaktadır.

Sermaye bakımından kurulmuş esaslı bir şirket yoktur.

Esnaf grupları:

- 1- Manifaturacılar, çerçiler, terziler, hazır elbiseciler.
- 2- Kunduracılar, saraçlar, pabuççular, tabaklar.
- 3- Bakkallar, helvacılar, zeytinyağcılar.
- 4- Nalburlar, keresteciler, bakırcılar, elektrikçiler.
- 5- Yün, yapağı, kozacılar, yumurta ve tavukçular.
- 6- Kasaplar, celepler, koyuncular.
- 7- Kahveciler, şerbetçiler, meyveciler, aşçılar ve tatlıcılar.
- 8- Nalbantlar, arabacılar, demirciler, bıçkıcılar, saatçiler.
- 9- Keçeciler, dokumacılar, mutfaklar.
- 10- Berberler şeklindedir.

Fabrika yoktur. Motorlu un değirmeni vardır. Üç tarak makinesi ve bir tahin motoru vardır.

300 dükkân, 15 mağaza vardır.

- **Sanayi**

Şehirde makineleşmiş sanayi yoktur. El ile çalışılan tabakhaneler, keçecilik, hasırcılık gibi basit sanatlar vardır.

Küçük sanat sahipleri kendileri de çalışır. Yanlarındaki kalfa ve çıraklar, haftalıkla çalışırlar. 1,5-2 lira yevmiye alırlar.

Şehir ve köylerinde koza ve tütün istihsalı mühim olduğundan kasaba ipekçilik ve tütüncülük sanayine elverişlidir.

Sebze ve meyve konserve fabrikaları kurmak mümkündür.

9. Spor ve Pehlivan Güreşleri

Gönen'de spor hareketleri Cumhuriyet'in ilânı ile beraber başlamış ve o günden beri muhtelif zamanlarda büyük faaliyetler göstermiştir.

İlk müteşebbis heyet kabul edilebilecek olan; Merhum Osman Ziya Burcuoğlu, Kâmil Kök, Nusret Bayhan, Memduh Burcuoğlu, İsmail Çubukçu'yu anmak yerinde bir hareket sayılır.

1924 Paris Olimpiyatı'na giden Türkiye 10 bin metre şampiyonu Neşet ile Beşiktaş Milli takımından Hüsnü de Gönenlidir.

Gönen, ünlü pehlivanlar yetiştirmekle de tanınmıştır. Birçok isim saymak mümkünse de biz bunların içerisinde en

ziyade tanınmış olan Kurşunlu Mahallesi'nden Ahmet Pehlivanı yazacağız.

Gönen, mahalleleri itibariyle yarısı yerli ve yarısı muhacir olmak üzere iki kısma ayrılmış vaziyettedir. İşte 1293'den sonra Bulgaristan'dan gelen muhacirlerle yerliler arasında güreş hususunda bir rekabet başlamış. Meşhur Kurtdereli Mehmet Pehlivan, var varlık zamanında güreşmek üzere Gönen'e gelmiş. Muhacirler Kurtdereli tarafını, yerliler de Ahmet Pehlivanı tutmuşlar. Güreş büyük bir kalabalık içerisinde başlamış. İlk hareketlerden sonra yere yatan Kurtdereli'yi bir eliyle kışpetinden bir eliyle boynundan bastırmaya başlayan Ahmet Pehlivan'ın kuvvetine bakın ki, zorlama ile Kurtdereli'nin deriden yağlı kışpeti yırtılıyor, Ahmet Pehlivan'ın galibiyeti ilan ediliyor. Kurtdereli de utanarak sahadan ayrılıyor.

İhtiyarlık zamanında tanınmış olduğum rahmetli Ahmet Pehlivanın muazzam göğüs teşekkülü hala belli idi. Gençliğinde muhakkak ki, Yunan ilahları kadar iri ve kuvvetli imiş.

Ahmet Pehlivanın gençliğinde 150-200 kiloluk bulgur göbek taşını kucaklayıp evinin geniş bahçesinde dolaştığı ve bununla idman yaptığı komşuları tarafından söylenmektedir.

Ahmet Pehlivan yine bir gün eşekle un öğütmeye gidiyormuş. Yolda çamura batan eşiği yükü ile beraber altına

girerek kaldırdığı ve çamurdan kurtardığı hatıralar arasındadır.

Üçpınarlı Hüseyin İnanç, Buğdaylı'dan Hamdi Pehlivan, Abdullah Çengel, Muratlardan Mecit tanınmış pehlivanlar arasındadır.

10. Edebiyat

Zamanla gençler birliği, Türk Ocağı, idman yurdunun kurmuş olduğu kitap evleri idaresizlikten mi yoksa halkın kitap sevgisi yüzünden mi bir tek bile kalmamak üzere dağılmıştır. Son yıllarda halkevinin kitaplarından faydalanılmaktadır.

Ortaokul ve Şehit Rahmi Okulu kitaplığı övülmeğe değer vaziyettedir. Ömer Seyfettin ve 6 Eylül okullarının kitaplıkları da zararsız bir haldedir.

Gönen'de kitapçılığı ise İstanbullu oğulları bakkallık ile beraber yürütmeye çalışmaktalar.

• Yeşil Gönen Gazetesi

İlçemizde ilk gazete 18 Nisan 1949 tarihinde verilen bir beyanname ile tesise çalışılmış ve bundan sonra Yeşil Gönen: Siyasi, Mizahi, Milliyetçi olarak 7 Mayıs 1949 tarihinde ilk sayısını neşir hayatına çıkarmıştır. Haftada bir cumartesi günleri çıkan bu gazetenin kurucuları Niyazi Gürer ve Şeref Laçın Akgün'dür. Gazete dört sayfa olarak çıkmakta ve daha ziyade mahalli havadis ve olaylara ehemmiyet vermekte idi.

Sahibi ve yazı işleri müdürlüğünü kuruculardan Şeref Laçın Akgün yapmıştır. İlk idare hanesi Akçaali Mahallesi'nde Cumhuriyet Caddesi No: 21/A'dır.

- **Burcu – Gönen**²⁶

Hızır Bey Vakfıyesi başlığı altında H. T. Dağlıoğlu'nun yazdığı parçada birçok isimler kaydedilirken şahıs adlarından Burcu, yer isimlerinden Gönen kelimesine rast gelinmesi memleketimiz olan Gönen ve burada geniş ve dağınık bir halde bulunan Burcu aileleri dikkat nazarı çekmekte ve Gönen'e Osmanlılar zamanında gelen Türklerin Eğirdir'den gelmiş olmaları çok mümkün görülmektedir.²⁷ Yine Konya'-da Burhan ailesinin bulunması ile Gönen'de de aynı soy adını taşıyan ailenin olması ilginç bir tesadüftür.

- **Maniler**

Gönen'de söylenen, Türk varlığının, Türk karakterini, Türk düşünce ve duygularını güzel bir şekilde anlatan maniler çok manalıdır. Türkiye'nin güzel insan yetiştiren yerlerinden biri olan memleketimiz manilerde aşka fazla yer vermişse, okuyucularım bunu iklim şartlarına bağışlasınlar. Belki bu maniler Ömer Seyfettin'in yüksek sanatına da tesir etmiştir. Bunu düşünerek Gönen'de söylenen 92 maniyeye kitapta yer veriyoruz:

²⁶ Isparta Halkevi Ün Dergisi, S. 99, Haziran- Eylül/1942, s. 1405.

²⁷ Yazar burada yine bir benzetme yapmış olsa da, bu durumu doğrulayan bir kanıt yoktur.

A benim bahtıyarım
Gönen’de tatlı yârim
Yüzünde gözün mü yok
Sana kim baktı yârim.

A pınar eşme pınar
Derdimi deşme pınar
Yârim suya gelince
Su ver dertleşme pınar.

Arpalar evlek evlek
Dadandı kara leylek
Kışı burda kışladık
Yazın ayırdı felek

Akşamın vakti geçti
Bir güzel baktı geçti
Zülfünü kement etmiş
Boynuma taktı geçti.

Altın tas, altın tarak
Varamam yollar ırak
Diz dize otururken
Oldum yıldızdan ırak.

Ayna tuttum çayıra
Şavkı vurdu bayıra
İkimiz de sevdalı
Tanrım bizi kayıra.

Al şalım, yeşil şalım
Karlı dağlar aşalım
Aramızda uzun yol
Biz nasıl kavuşalım.

Ay derin, başın derim
Yanmaz ateşim derim
Komşunun korkusundan
Yâre kardeşim derim.

Ayrıldım dizlerinden
O tatlı sözlerinden
Bilseydim ayrılık var
Öperdim gözlerinden.

Akşam oldu bize gel
Gözlerini süze gel
Bir elinde badeler
Bir elinde meze gel.

Ayrıldım gülüm senden
Saçı sümbülüm senden
Dağlar araya düştü
Kesildi yolum senden.

Ateş oldum külüm yok
Bülbül oldum gülüm yok
Ben yardan dur olalı
Ah etmedik günüm yok.

Akşamlar oldu gene
Badeler doldu gene
Baş bozuk Hotoz igri
Yar sana noldu gene.

Akşamlar olmasaydı
Badeler dolmasaydı
Yar koynuma girince
Sabahlar olmasaydı.

Ayın yüzünde leke
Yürüyor seke seke
Kalpten çıkan ahu zar
Yetmedi mi feleğe?

Ay doğar ağaçlara
Şavkı vurur taşlara
Ben yârimi sorarım
Gökte uçan kuşlara.

Armut daldan düşer mi
Günden yanı pişer mi
Sevip sevip ayrılmak
Şanınıza düşer mi?

Bahçe büyük değil mi
Yürek ezik değil mi
Ben sevdim eller aldı
Bana yazık değil mi?

Bu yoldur pınarın yolu
Boş giden gelir dolu
Testi kulpun kırılınsın
Yoruldu yarin kolu.

Yolculuğum piyade
Almışım ele bade
Şimdi derdim sorarsan
Evvelkinden ziyade.

Bu dere derin oldu
Gölgesi serin oldu
Benim sevdiğim güzel
Ellere gelin oldu.

Balık suda yan gider
Açma yaram kan gider
Cerrah hekim neylesin
Ecel gelmiş can gider.

Başka yarı seversem
Beni mecnun edersin
Söz verdim gönül verdim
Yabancı mısın nesin?

Beyaz giyme toz olur
Siyah giyme söz olur
Gel yeşiller giyelim
Muradımız tez olur.

Bugün ayın onudur
Yüküm buğday unudur
Evliye gönül verme
Gider eve unuttur.

Coşkun sular taşmaz mı
Dağdan dağa aşmaz mı
Sevip de ayrılanlar
Bir daha kavuşmaz mı?

Çam kabuğu kırmızı
Canım sevdi şu kızı
Boyalı odalara
Koysalar ikimizi.

Dertliyim dermanım yok
Çiftçiyim harmanım yok
İsterim yâre gidem
Elimde fermanım yok.

Dağ ayrı duman ayrı
Kaş ayrı keman ayrı
Felek ayırdı bizi
Gezek bir zaman ayrı.

Dağlar dağladı beni
Gören ağladı beni
Demir zincir kar etmez
Gönül bağladı beni.

Denizin dibi mildir

...

Sen bir söyle ben de bir

Bakalım dertli kimdir.

Dağda kestim çınarı

Çınarın dalı sarı

Ağlamaktan kurudu

Gözlerimin pınarı.

Dam üstünde duran kız

Bayram geldi donan kız

Kurbansız bayram olmaz

Canım sana kurban kız

Deryaya daldım çıktım

Bir gevher aldım çıktım

Baktım yarda vefa yok

Gönlümü aldım çıktım.

Dağlar başın kar aldı

Gül etrafın har aldı

Ecele borçlu kaldım

Bir canım var, yar aldı.

Deveyi düzde gördüm

Top kakül yüzde gördüm

On iki gelin sevdim

Cilveyi kızda gördüm.

Yüce dağ başında yatmış

uyumuş

Ela gözlerini uyku

bürümüş

Evvel küçük idi şimdi²⁸.

Ey bülbül zar getir

Yardan bir haber getir

Yar sana mektup versin

Kanadına sar getir.

Esmerim kıyma bana

Kurban olayım sana

Yılda kurban bir olur

Her gün kurbanım sana.

²⁸ Yazar bu maniyi muhtemelen doğrusunu hatırlayıp yazamadığı için kitabında karalamıştır. Ancak yazan mani anlamsız da olsa okuyucular tarafından tamamlanabilme ihtimali düşünülerek kitapta yer verilmiştir.

Elimde tek telli saz
Göge baktım ay beyaz
Tahammülüm kalmadı
Ediyorsun yine naz.

Elmas verdim almazsın
Sen halimi sormazsın
Hangi bağın gülüsün?
Vaktin gelir solmazsın.

Felek vurdu taş ile
Gözüm doldu yaş ile
Kuzum ben nere gidem
Bu sevdalı baş ile.

Gönen'de bağ olmaz
Kara salkım ağ olmaz
Küçükten kız sevenin
Yüreğinde yağ olmaz.

Gündüzün geçilmiyor
Gecedir seçilmiyor
Gönül bir top ibrişim
Dolaştı açılmıyor.

Gökte yıldız ellidir
Ellisi de bellidir
Ben yârımı tanırım
Benlerinden bellidir.

Gökyüzü mavi kaldı
Kuş uçtu yavru kaldı
Anahtar yar koynunda
Gönlüm kilitli kaldı.

Gidiyorum işte gör
Hayalimi düş de gör
Sen kadrimi bilmedin
Bir haine düş de gör.

Giderim gidişimdir
Gonca gül ibrişimdir
Eğil eğil öpeyim
Belki son görüşümdür.

Fesleğen ektim biçerim
Budur yolum geçerim
Bir vefasız yar sevdim
Yazım imiş çekerim.

Hastayım nar isterim
Döşegi dar isterim
Dar döşegin içinde
Gönenli yar isterim.

İndim nane biçmeğe
Eğildim su içmeğe
Dediler yar geliyor
Kanat açtım uçağa.

Kayalar karda kaldı
Bülbüller zarda kaldı
Gönül kapısı kilitli
Anahtar yarda kaldı.

Kalenin burcuyum
Dil bilmez Gürcü'yüm
Beni gurbete yollar
Ben gurbet harcı mıyım?

Kaşların karadır yârim
Gel beni güldür yârim
Evimiz ayrı amma
Gönlümüz birdir yârim.

Kapın kapıma bakar
Ateşin beni yakar
Öyle bir yar sevmişim
Yumurtaya kulp takar.

Karşıdan yar geliyor
Ceketi dar geliyor
Ben sevdim eller aldı
O bana ar geliyor.

Kaşları ok sevdiğim
Kirpiği çok sevdiğim
Alem seyrana çıkmış
Gönen'de yok sevdiğim.

Karşıdan atlı geçti
Nalını parlattı geçti
Ellere selam verdi
Beni ağlattı geçti.

Karanfil allanırsa
Yel vurup sallanırsa
Kafir imana gelir
Yar yara yalvarırsa.

Kalbim bir kırık neydi
Feryadım göğde değdi
Senden şikâyetim yok
Boynumu tali eğdi.

Kuleden kuleden
Ses geliyor kuleden
O hain şeytan değil mi?
Beni sana kul eden.

Kaleden iniş olmaz
Ham demir gümüş olmaz
Evvelden söz verip de
Sonradan dönüş olmaz.

Kalenin taşına bak
Gözümün yaşına bak
Kimi sevsem yar olmaz
Talihsiz başıma bak.

Karşıda duran sensin
Zülfü buran sensin
Bana cellat kar etmez
Boynumu vuran sensin.

Karşıda dikili taş
Çift sürer iki kardeş
Küçüğü şöyle böyle
Büyüğü yangın ateş.

Kestanenin irisi
Geçti kızlar sürüsü
Sürüsünden fayda yok
Yaktı beni birisi.

Kara gözlüm baksana
Sevdalandım ben sana
Yar üstüne yar sevmek
Yaraşır mı insana?

Menekşem harelensin
Su dökün tazelensin
Ne gözüm yâri görsün
Ne yaram tazelensin.

Mektup yazdım karadan
Dağlar kalsın aradan
Yâri bana kavuştur
Yeri göğü yaradan.

Mavi iplik mor düğme
Yine düştün gönlüme
Her gönlüme düştükçe
Kan damlıyor ömrüme.

Mendilimde kara var
Yüreğimde yara var
Ne ben ölüp kurtuldum
Ne derdime çare var.

Maniciyim ez beni
Baş deftere yaz beni
Ben Reşat altınıym
Ak gerdana diz beni.

Maniciyim ezelden
Gönül geçmez güzelden
Gönlümün gözü çıksın
Meyil vermez tez elden.

Niçin geldin ey bahar
Gözlerimde duman var
Sorma içim yanıyor
Geldim fakat hani yar?

O beni, ah o beni
Kakül örtmüş o beni
Ben yârimi unutmam
Unutsa da o beni.

Pencerede perde ben
Yeni düştüm derde ben
Ben bu dertten ölürsem
Nasıl yatam yerde ben.

Rafta altından şamdan
Perdeyi kaldır candan
Alacaksan al beni
Ben usandım bu candan.

Su der ki geleyim mi
Dağları deleyim mi
Sen orada gül oyna
Ben burda öleyim mi?

Sıra sıra kirazlar
Niçin meyve vermezler
Bekar iken sevenler
Evlenince sevmezler.

Su gelir akar gider
Yar gelir yakar gider
Neyleyim ben o yârî
Canımı yakar gider.

Siyah saçî örmezler
Seni bana vermezler
Gel efendim kaçalım
Karanlıktır görmezler.

Saat on birde gel
Zülfü yan verende gel
Bir geldin hasta gördün
Bir de can verende gel.

Saçım beyaz ihtiyarım
Ne sen varsın, ne ben varım
Bu kış böyle sürecektir mi
Nerde benim ilkbaharım.

Sabahtır ezana bak
Kabrîmi kazana bak
Azrail'in suçu ne
Defteri yazana bak.

Su bitmez akma ile
Yerleri yıkma ile
Yar yardan nasıl doysun
Gönen'den bakma ile.

Şu dağda kuzu gördüm
Yanında muzı gördüm
Şükür olsun tanrıya
Gönenli kızını gördüm.

Şu dağlar ulu dağlar
Dört yanı sulu dağlar
Ben derdimi söylesem
Gün durur bulut ağlar.

Tanedir taneden
Kısmet aldım daneden
Ahı bülbülden aldım
Yanmayı pervaneden.

Teşbihine mercanım
Neren ağrıyor canım
Cesette bir canım var
Satar sana harcarım.

Unutma kız an beni
Seni candan seveni
Benden uzak olsan da
Seviyorum ben seni.

Yar ağlama ağlama
Yüreğimi dağlama
Gurbet elde yalnızım
Kısmetimi bağlama.

Yavrum sese mi geldin
Kaygu tasa mı geldin
Sağlığında gelmedin
Öldüm yasa mı geldin?

GÖNEN VE YÖNETİCİLERİ

1. Kentin Özellikleri

Kentin sokakları 20 kilometre uzunlukta olup, %80'i Arnavut kaldırımı, %20'si kaldırımsızdır. Şose genişliği dört metre buketi ile beraber altı metredir. Kentin; Yeni, Kaplıca, Kaplıcalar, Kışla, Zincirlikuyu olmak üzere beş caddesi vardır. Ayrıca fenni olmayan bir kilometre uzunluğunda lağım vardır.

Yaptırıldığı tarihi bilinmeyen Kurşunlu Camii, 1845'de Hüseyin Ağa tarafından tamir ettirilmiştir. Mimarı belli değildir.

Eski hamam Avcu Mehmed'in annesinin yaptırdığı eserdir.

Buhar kazanıyla 190 beygir kuvvetinde 80 kilovatlık bir fabrika vardır. Abonesi 821'dir. Cereyan 40 kuruştur.

Hane adedi 1.380'dir. Evler en çok iki katlıdır. Yeraltı su seviyesi yazın dört metredir. Kışın iki metreye yükselir. Sağlam zemin vasatı üç metredir.

Şehirde yapılması düşünülen binalar; belediye dairesi, Halkevi, fenni mezbaha, kız ve erkek akşam sanat okulu, hastane, hal, açık pazar yeri, sinema, garaj, otel ve stad-yumdur. Ayrıca şehirde sinema, tiyatro, bar ve umumi ev yoktur.

Park olarak eski mezarlık tahdit edilmiştir. Halen koru halindedir ve kullanılmamaktadır. Yapıldığı takdirde ihtiyacı giderecek durumdadır. Kentte çocuk bahçesi yoktur.

Gönen; Bandırma-Gönen-Çanakkale yolu üzerindedir. Bundan başka şehirden çıkan Gönen-Balya, Gönen-Balıkesir, Gönen-Manyas karayolları vardır.

Belediyeye kayıtlı 25 otobüs vardır. Bundan başka Bandırma'ya kayıtlı otobüsler Gönen-Bandırma arasında çalışmaktadır.

İthalat ve ihracat Gönen-Bandırma şosesi ile yapılmakta olup karayollarından istifade edilememektedir.

Gönen'de halen tren hattı mevcut değilse de Bursa'dan ayrılacak bir kol ile Okçugöl-Manyas-Gönen-Biga-Çanakkale hattının yapılmasıyla kasaba büyük bir ticari inkişafa mazhar olacaktır.

Şehir temizliği için beş araba, on beş amele uğraşmaktadır. Üç kadrolu, bir arasöz kamyonu vardır. 15 koyun, iki sığır kesilecek mezbaha vardır. Pazar, şehrin sokaklarında kurulur. Şehir sokaklarını sulamak için tesisat yoktur. Bu yüzden Gönen Belediyesi ön safta yapacağı işleri şu şekilde kararlaştırmıştır; kaplıcanın genişletilmesi, belediye binası, hal, mezbaha, su tesisatı ve kanalizasyon.

Şehirde dört han, üç otel, beş lokanta, 12 kasap, altı kebabçı, 33 kahve, 80 kunduracı ve pabuççu, 21 demirci, 20

nalbant, 35 tabak, 15 arabacı, iki bakırcı, üç kalaycı, beş marangoz, 35 terzi, 13 fırın vardır.

Belediyenin 1944 yılı bütçe miktarı 65.071 lira olup buna 10.000 lira munzam varidat ilave edilmektedir.

Şehir dâhilinde 35 çeşme vardır. İki kaynaktan gelen su, toprak ve çimento künklerle gelmektedir. Üçpınar suyu 13 kilometre uzaklıktadır, saniyede iki litre; Kedipınar suyu altı kilometre uzaklıkta, saniyede bir litredir.

Gönen'de mesire yeri çay kenarı ile kaplıca bahçesidir. Esasen memleketin her yeri bağlık ve bahçeliktir.

Harap olan ağaç köprü yerine hükümetçe beton köprü yapılması düşünülmektedir. Kışın kabaran ve taşan çay korkunç vaziyette ise de şimdilik şehri tehdit etmekten uzaktır.

2. Kurumlar

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Gençler Birliği namı altında bir teşekkül kurulmuş, bir müddet faaliyette bulunduktan sonra dağılmak zorunda kalmıştır.

1925'de teşebbüs ile Türk Ocağı açılmış, esaslı bir kitapevi kurulmuş, Türkçülük gayelerini tahakkuk ettirmeye başladığı yıllarda umumi olarak kapanmaya mahkûm olmuştur.

Çocuk Esirgeme Kurumu ile Kızılay yıllardan beri memlekete faydalı birer teşekkül olarak kalmışlardır.

Gönenlilerin Tayyare Cemiyeti'ne büyük yardımlarıyla 1928'de bir tayyare alınarak orduya hediye edilmiş, memleketimize gelen tayyare ile Cemiyet Başkanı rahmetli Tahsin Burcuoğlu ve Öğretmen Nuri Ersöz Gönen üzerinde uçmuşlar ve memlekete şen bir gün yaşatmışlardır.

• ***Cumhuriyet Halk Partisi***

Partinin ilk Başkanı Ahmet Burcuoğlu; kazayı yıllarca zekâ, irade, ciddiyet ve otoritesiyle idarede muvaffak olmuştur. Rahmetlinin ölümünden sonra ayrılıklar baş göstermiş, daha sonra da kırmızı-beyaz grupları türemiştir.

• ***Demokrat Parti***

1946'nın Temmuz'unda Nihat Bostancı'nın başkanlığında Demokrat Parti'nin bir şubesi açılmıştır. Daha sonra ise başkanı Tahsin Eralp olmuştur.

3. Kaymakamlar

- 1- Dereköylü Hasan Bey
- 2- Giritli Nazım Bey
- 3- Refet Bey
- 4- Fuat Bey
- 5- Yanyalı Rıza Bey
- 6- Eşref Bey
- 7- Memduh Bey
- 8- İbrahim Ethem Bey
- 9- Kâmil Bey

- 10- Tahir Bey
- 11- Hacim Muhittin Bey 1/9/1327
- 12- Cemal Bey 8/9/1327 – 11/1333
- 13- Mehmet Sait Bey 23/11/1333 – 18/10/1334
- 14- Abdülkadir Efendi 19/10/1334 – 30/11/1335
- 15- Osman Remzi Efendi 1/11/1335 – 1/1/1335
- 16- İmadettin Bey 2/1/1335 – 6/4/1335
- 17- Abdülkadir Efendi 7/4/1335 – 4/5/1335
- 18- Tevfik Bey 5/5/1335 – 26/8/1335
- 19- Osman Remzi Efendi 27/8/1335 – 14/9/1335
- 20- Ali Munis Bey 6/8/1336 – 13/5/1337
- 21- Tevfik Bey 14/5/1337 – 22/6/1337
- 22- Osman Remzi Efendi 28/6/1337 – 27/10/1337
- 23- Ömer Lütfi Bey 28/10/1337 – 2/11/1337
- 24- Ferit Bey 3/11/1337 – 17/5/1338
- 25- Mustafa Bey 18/5/1338 – 1/2/1340
- 26- Rıfat Bey 28/2/1340 – 15/10/1926
- 27- Kemalettin Bey 21/10/1926 – 30/11/1926
- 28- Naci Bey 1/12/1926 - /8/1928
- 29- Necmettin Bey 14/8/1928 - /8/1930
- 30- Süleyman Bey 5/7/1930 – 13/1/1931
- 31- Zeki Bey 22/2/1931 – 22/1/1934
- 32- Cevdet Bey 23/1/1934 – 11/3/1934
- 33- İzzet Bey 12/3/1934 – 30/11/1934

- 34- Nurettin Arslan 1/12/1934 - /8/1939
- 35- Hakkı Güngör 27/8/1939 – 25/2/1943
- 36- Baki Başaran 1/3/1943 – 1/3/1945
- 37- Rıfat Erdal 16/3/1945 – 2/10/1945
- 38- Agah Erozan 29/11/1945²⁹ – 12/5/1946
- 39- Bahaettin Kargin 6/6/1946 – 12/12/1946
- 40- Fahrettin Akkutlu 31/12/1946 – 28/1/1952
- 41- Reşit Yalın 10/5/1952 – 20/4/1953
- 42- Orhan Tüzemen 18/3/1953 – 29/6/1953
- 43- Kamil Efes 30/6/1953 – 12/8/1953
- 44- Cemalettin Tüfekçi 6/11/1953 – 12/7/1956
- 45- Metin Sarıoğlu 13/8/1956 – 2/12/1956
- 46- Arif Başaran 30/4/1957 – 18/7/1960
- 47- Hüseyin Ögütçen 1960 – 1964
- 48- Derviş Yalım 12/8/1964 – 2/8/1965
- 49- Yalçın Dokuzoğlu 18/8/1965 – 28/9/1965
- 50- Mehmet Us 5/2/1966 – 28/4/1970
- 51- Alaattin Sarıgül 5/5/1970 – 20/7/1971
- 52- Orhan Haraçcı 5/8/1971 – 30/6/1973
- 53- Selahattin Alpdoğan 30/6/1973 – 17/10/1976
- 54- Sefer Cansu 29/1/1976 – 17/10/1977
- 55- Doğan Özgökçeler 1/8/1978 – 26/9/1979

²⁹ Yazar eseri 1946'da kaleme aldığı için, bu tarihten sonraki kaymakamlar bütünlüğü bozmamak için tarafımdan eklenmiştir.

- 56- Erkut Tavman 12/10/1979 – 20/8/1982
57- Ömer Büyükkent 26/8/1982 – 19/6/1985
58- Ekrem Yıldız (Vekaleten) 3/7/1985 – 10/10/1985
59- Battal Önder 14/10/1985 – 2/9/1991
60- Sami Durukan 29/9/1991 – 6/10/1993
61- Fethi Büyükaksoy 15/11/1993 – 18/7/1997
62- Mehmet Demirezer 8/9/1997 – 4/10/2003
63- Saim Eskioglu 13/10/2003 – 24/8/2008
64- Bekir Dinkırcı 25/8/2008 – 28/8/2012
65- Hüseyin Parlak 29/8/2012 – 18/7/2016
66- Mehmet Göze (Vekaleten) 19/06/2016 – 14/12/2016
67- Faruk Bekarlar 15/12/2016 – 27/8/2019
68- Dr. Arslan Yurt 4/9/2019 – halen

4. Belediye Başkanları

- 1- Sadi Ağa
2- Kalaycı oğlu Hacı Ahmet Ağa 1900 – 1904
3- Halil oğlu Halil Ağa
4- Lort Mustafa Efendi
5- Hacı Kadir oğlu Mustafa Efendi
6- Sadi Ağa'nın Hasan Efendi 1913 – 1914
7- Kadir Çavuşların Halil Efendi
8- Tevfik Pelvan 1919 – 1919
9- İbiş oğlu Mehmet Ağa
10- Hacı Kadir Zade Hüseyin (Tümer) Bey

- 11-Kavaklı Osman Bey
- 12-Bay Hakkı Akçalı
- 13-Bay Hüseyin Ekinci
- 14-Ahmet Özbilge 1946 – 1952
- 15-İbrahim oğlu Kadir Evliyaoğlu³⁰
- 16-Hüseyin Dural 1952 – 1958
- 17-Hüseyin Şekerci 1958 – 1960
- 18-Hüseyin Öğütçen (Atama) 1960 – 1963
- 19-Kemal Erdem 1963 – 1968
- 20-Raci Pelvan 1968 – 1973
- 21-Turhan Turhan 1973 – 1977
- 22-Kemal Düvenci 1977 – 1980
- 23-Hüseyin Duman (Atama)
- 24-Necmettin Bağcı (Atama)
- 25-Ömer Büyükkent (Atama)
- 26-Ersin Özadalı 1984 – 1989
- 27-Ahmet Kaya Uzer 1989 – 1994
- 28-Hayati Köse 1994 – 2004
- 29-Hüseyin Yakar 2004 – 2019
- 30-İbrahim Palaz 2019 – halen

³⁰ Yazarın daktilo ile yazdığı eserine 1946-1952 yılları arasında belediye başkanlığı yaptığı bilinen Ahmet Özbilge ve başkanlığına dair bilgimizin olmadığı İbrahim oğlu Kadir Evliyaoğlu ismi kimin tarafından eklendiği bilinmemekle birlikte sonradan kalemle eklenmiştir. İbrahim oğlu Kadir Evliyaoğlu'nun kim olduğu ve neden eklendiğine dair bilgi mevcut değildir. Bütünlüğü bozmamak adına bu isimden sonraki belediye başkanları tarafımdan eklenmiştir.

5. Bazı Belediye Başkanlarının Çalışmaları

• **Kavaklı Osman Bey:** İstiklal savaşındaki hizmeti ile yorgun düşmüş, belediye işlerinde muvaffak olamamıştır. Allah rahmet eylesin.

• **Hacı Kadir oğlu Hüseyin (Tümer) Bey:** Banyoların yanında çok çirkin manzara teşkil eden tabakhaneler kaldırılmış, yakın mezarlık park haline getirilmiş, Yeni Cadde açılmış ve su projesi yaptırılmıştır. Akli başındaki insanlar hala merhumu saygı ile anmaktan geri kalmazlar.

• **Hakkı Akçalı:** Elektrik işleri, yeni bir banyo, kaynar binası, banyoya kadar adi kanalizasyon yaptırılmış, çimento borularla su getirilmesine uğraşmıştır. Hakkı Akçalı'yı memleketin mühim bir kısmı takdir etmekte ve şahsi teşebbüslerini memleket menfaat-leriyle muvazi³¹ bir şekilde yürütmektedir.

• **Hüseyin Ekinci:** Gönen'in tarihine girecek kırmızı-beyaz mücadeleleri ile bir türlü tahkikattan kurtulamayan reis, Maarif Cemiyeti arkadaşlarıyla Ömer Seyfettin Okulu binasını yaptırmaya muvaffak olmuştur.

³¹ Paralel.

ÖMER SEYFETTİN

- *HAYATI*
- *ESERLERİ*

ÖMER SEYFETTİN

1. HAYATI

11 Mart 1884'te Gönen'de doğmuştur. Babası Binbaşı Ömer Şevki Bey'dir. 2-3 yaşında iken kâğıt ve kurşun kalemle oynadığını gören bir kadın hoca annesine: *"Maşallah çocuğun pek hevesi var bana yollasanız da okutmaya başlasam"* demiş. İşte böyle bir teklifle Ömer, dört yaşında o kadıncağızın mektebine başlamıştır. Ant isimli hikâyesinde bu ilk okul tecrübesini şöyle anlatır: *"Nasıl sokaklardan ve kiminle giderdim, bilmiyorum. Mektep bir katlı ve duvarları badanasızdı. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı. Daha ilerisinde küçük, ağaçsız bir bahçe, bahçenin niha-yetinde ayak yolu ve gayet kocaman abdest fiçisi... Erkek çocuklarla kız çocuklar karmakarışık otururlar, beraber okur, beraber oynarlardı. Büyük hoca dediğimiz kınalı ve ak az saçlı, kambur, uzun boylu bir ihtiyar kadındı. Mavi gözleri pek sert parlar, gaga gibi eğri ve sarı burnu ile tüyleri dökülmüş hain vahşi bir çaylağa benzerdi. Küçük hoca erkekti ve büyük hocanın oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Galiba, biraz aptalca idi. Ben arkadaki rahlede, büyük hocanın en uzun sopasının uzatamadığı bir yerde oturdum. Kızlar, belki saçlarımın açık sarı olmasından bana hep 'Akbeý' derlerdi. Erkek çocukların*

büyücekleri ya adımı söylerler yahut 'Yüzbaşı oğlu' diye çağırırlardı."

Aile, Gönen'den İstanbul'a gelince kendisini Aksaray'da Yusufpaşa'daki Mektebi Osmani'ye verdiler. Oradan Baytar Mektebi'ne geçti. İkmal etti. Kuleli'yi istemedi, Edirne İdadisi'ne gitti. 1903'de Harbiye'den piyade mülazım-ı sanisi olarak çıktı.

1906 senesine kadar İzmir Redif Fırkası'nda hizmet etti. 1906'da açılan İzmir Jandarma Subay ve Er Okulu'na muallim tayin edildi. 1908 senesi mülazım-ı evvelikle üçüncü ordu nizamiye, biraz sonra hudut bölüğüne nakloldu. 1910 senesi tedris ücretini vermek üzere askerlikten istifa etti ve Selanik'e gitti. Orada intişara başlayan Genç Kalemler Mecmuası ile Rumeli Gazetesi'nde muharrirlik etmeğe başladı.

İtalya Harbi'nden sonra tekrar orduya davet edilerek, Balkan Muharebesi'ne iştirak etti ve Yanya Kalesi'nde esir düştü. Bir sene Yunanistan'da kaldı.

İstanbul'a dönünce tekrar askerlikten istifa etti ve hiçbir memuriyet almadı. Muhtelif gazetelere, mecmualara yazı yazarak hayatını temine uğraştı. 1914 senesi münhal olan Kabataş Lisesi'ne Edebiyat Muallimi tayin edildi. Ölünceye kadar muallim ve muharrir kaldı. "Pembe İncili Kaftan" hikayesindeki kahramanı anlatmak için yazdığı şu satırlar

kendi şahsiyetinin pek sahih bir tasviridir: “*Namus ile yaşar kimseye eyvallah etmezdi. Yegâne mefkuresi Allah’tan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamaktır. İnsan her mevcudun fevkinde idi. Kuyruğunu sallaya sallaya efendisinin pabuçlarını yalayan köpeğe tabasbus pek yakışır. Amma insana...*”

Ömer’i benim gibi yakından tanıyan Ziya Gökalp de onun için şu sözleri söylemişti: “*Kumanda ettiği hudut bölüğünün Mehmetçikleri gibi; gurur, tefahür, menfaat hislerinden uzaktı.*”

16 Mart 1920 Cumartesi... meşum bir gündür. Çünkü Türk edebiyatının ve Türk gençliğinin en büyük hikâyecisi Gönenli Ömer Seyfettin ölmüştü.

Kabri Kadıköy’de Kuşdili’nde Mahmut Baba Mezarlığı’ndadır³². Tek üstüvani taşında sadece “*Ömer Seyfettin burada yatıyor*” ibaresi okunur.

2. ESERLERİ

Ömer Seyfettin’in eski yazı ile “Yüksek Ökçeler, Gizli Mabet, Bahar ve Kelebekler, Perili Köşk, Eski Kahramanlar, Harem, Efruz Bey, Ashab-ı Kehfimiz” adlarında sekiz kitabı;

³² 1959 yılına kadar Asrî Mezarlık olarak anılan Zincirlikuyu Mezarlığı inşa edilirken "Hatıralar Parkı" adıyla, daha çok Türk sanat ve fikir adamları ile farklı alanlarda tanınmış insanların da defnedileceği bir yer olarak düşünüldü. Buna istinaden, Ömer Seyfettin’in naaşı 1939 yılında TBMM'nin kararıyla Kadıköy Mahmut Baba Mezarlığı'ndaki kabrinden alınarak buraya defnedildi.

yeni yazılarla “İlk Düşen Ak, Yüksek Ökçeler, Bomba, Gizli Mabet, Asilzadeler, Bahar ve Kelebekler, Beyaz Lale, Mahcupluk İmtihanı, Tarih Ezeli Bir Tekerrürdür” adlarında dokuz kitabı vardır.

Düşünüyor, Piyano ve Felsefe Mecmualarında şiir ve hikâyeleri, Yeni Mecmua'da birçoğu 9 kitapta toplanmış hikâyeleri...

Ali Canip Bey'in; Ömer Seyfettin ve hayatı, ölümü ve hastalığına dair notlarla bazı hikayeleri kitap halinde... ve Hayat Mecmuasında tercüme-i hal, resimleri, Bomba hikâyesi...

İsmail Habip Bey'in Türk teceddüt edebiyatı tarihinde Ömer Seyfettin.

Süleyman Şevket'in güzel yazılarında tercüme-i hal ve hikâyeleri.

Benim Balıkesir Türk Dili Gazetesi'nin 359, 360, 361 sayılı nüshalarında Ömer Seyfettin'e ait yazılarım.

- ***Doğduğum Yer***

Buralardan çok uzakta bir köydü!
Beyaz, billur bir derecik, içinden,
Hıçkırırdı. Sevinerek geçerken;
Kenarında vardı birçok söğüdü.

Ben işte bu söğütlerin susmayan
Gölgesinde büyümüşüm. Evimiz;

Tenha idi: Ne yabancı bir iz...
Bahçemizdi yakındaki o orman.

Bir ses: "Sevin!" derdi gülen rüzgârda!
Sevinçlere yoktu orda nihayet;
Sanılırdı bu ses gümüş dallarda
Görünmeyen bülbüllerin öğüdü.
Doğduğum yer, doğduğum yer... O cennet.
Buralardan çok uzakta bir köydü!..

Ömer Seyfettin

• **Oh, Sus...**³³

Yavaş yavaş gidiyorduk ağaçlı, dar yoldan,
Geceydi... sisli karanlıkların hayali aver
Sükûtu habını seyreyliyordu sanki kamer,
Yavaş yavaş gidiyorduk!.. O durdu, şen, Handan,

Kolundaki kolumu sıktı: Duyduğum heyecan
Nedir? diye bana sordu, bu mihri bad ile her
Tarafta ürperen arzu ne? aşk değilse eğer
Nedir bu sıtma, bu nöbet: bu raşeyi buhran?

(Nedir, Nedir mi? dedim, sevgilim, bu raşe, bu his
Ademde Tab hayatı eder ebet- tesis,
Semada, arzda hâkim bu gayri müdrik bir

³³ Piyano Mecmuası: 157.

Tenasül isteği, şehvettir!) - (oh, sus!) diyerek

İnanmadı ve fakat gökte, pür tebessümü şek,
Benim cevabımı tastik ederdi mah-ı münir...

Ömer Seyfettin

• *Şimşek*³⁴

Hep karanlık ... Bütün bu rengi âdem
Kaplamış kâinatı meyyusu
Hangi kâbus müphemini, bilmem

Mütesait sukutu nâkusu
Hâkî, bir gölge eğleyen gecenin
Ağlıyor bad içinde esrarı:
Ruhu tehdit eden o gülgüle-ikin
Girdibadın şutunu bidarı.

Bagzı bir lema, bir büyük lemaan
-Başka alemlerin ziyası gibi-
Parlıyor yırtarak zulâmı şebi.

Bu muvakkat neharın altından
Sanki arz: "işte ben!" diyip,
Sönüyor, bir müebbet karanlığa dönüyor.

Perviz

³⁴ Piyano Mecmuası: 99.

• **Mabedi Harap**³⁵

Örterken arzı hilkatin ilk leyli mümtedi
Meçhule cehlü havf ile bir şekli bi vücut
İbda eden zekâ; geçen asar için, anut
Bir itigadi vehmile yaptı bu mabedi

Verdi zavallı hislere bir havfi sermedi
Yüksek duvarlarındaki her sayeyi sücut;
Fevkinde muttasıl kararan leyli bi hudut
Her fecir tab ve tali'i söndürdü; sönmedi.

Edvar içinde kubbelerinden ufak tefek
Taşlar döküldü, mumlar söndü ve bir melek
İrada koşmadı bugün işte sükûn ile

Artık sabahı şeb doğuyor, yok o gölgeler...
Lakin bu mabedin, yine vecdi zanun ile
Halâ yıkık eşiklerini bus eder beşer...

Ömer Seyfettin

• **Ayasluğ**³⁶

Cesim, ağır granitler; nukuşu asarın
Haşin el ile silinmiş çamurlu mermerler:

³⁵ Felsefe Mecmuası: 73.

³⁶ Felsefe Mecmuası: 72.

Sütunlar, kapılar: hepsi hak ile yekser;
Huzuru müthişi var şimdi mevtü edbarın.

Zulamı methalini mesned ile seyreyler
Yıkılmış abideler sanki gizli bir garın;
Görünmeyen o kovuklarda, yevmi bidarın
Sadayi kahrkaha amizi der : "Zavallı beşer"

İnanma nefrete, aşka, fenalığa, iyiye,
İnanma hisse, hayale: inanma bir şeye;
Yerin turap olacak ağlayan, gülen şimdi.

İnanma, işte nasibin ölüm ve nisyandır
İnanma, çünkü hakayık da hep yalandır.
Bu kâinat bütün bir tebeddülü ebedi!..

Ömer Seyfettin

• *Âlâm-ı Fıraş*³⁷

Susalım... çünkü şimdi söylediğin
şeylerin hepsi, hepsi işte yalan:
Öpmeden, bak dudaklarında kalan
Raşeler bir tebessümü gam kin

Kendini aldat, ağla, gül, lakin
Ezeli bir baharı sevdadan

³⁷ Piyano Mecmuası: 100.

Bana bahsetme; her gece azalan
Aşkımızdan yarın doğar bir kin...

Ezeliyet (Fena) demek bence,
susalım... işte hastayım bu gece:
Yadu balimde müntehayı nasip!

Ah dünyada her çiçek soluyor,
Her yazı bir kış eyliyor takip!
...Susalım, sevgilim sabah oluyor!

Ömer Seyfettin

• *Manayı Hayat?*³⁸

Herşey geçer ... evet, önümüzde derinleşen
Bir leyle var, bizi çekiyor gavrı sarına
Bir leyle var, ki doğmayacak fecri tarına
Koşmaktayız ümidi teebbülle mestü şen!

Her şey geçer... Esef ve teneffür, elem, mihen
Ferda olur muhabbetin aramı harına,
Mevtin soğuk kanatları ömrün baharına
Öter şitayı serdi'i nisyandan kefen...

³⁸ Felsefe Mecmuası: 89.

Her şey geçer... Bu doğru. Fakat hissi şiir ile
Sanatla, habı zevkle, hummayı fikrile
Bimar olan inanmaz ona, saf ve bihaber...

Her şey geçer... ademle hakikatte bir gidiş
Biçare itikadına mağrur zanneder:
Baki kalan bu kubbede hoş bir seda imiş!

Ömer Seyfettin

• **Piyano**³⁹

Kalın ve koyu fes rengi perdeleri daima yarım kapalı duran bu zarif salonun içinde sonbahar şafaklarının intihayı sencabisini silen o esmer ve serair-i perver gecelerden kalmış name-i bir gölge dalgalanır. Duvarlardaki tablolar bir hayal bir serabı müphemiyetle uyur. Kışın hatırası olan mütehaccir soba sanki ebediyen sönmüştü. Piyano: Zavallı ecnebi ve esir piyano henüz dövülmüş bir köle, bir zenci gibi masum ve mütevekkil, beyaz dişlerinin hande-i müstemendile sırtarak susar ve ayrıldığı bir payan ufukların parlak ve ziyadar gündüzlerini düşünerek bu sayadar salondaki mahrumu sabah ve müebbedi kutup gecesinin mahfuz soğukluğunda üşür, donar daima. Nermin ve tesliyetkâr ellerin tenası har ve müşrikına müntezir, birden taşmak, büyük ve mazi olan

³⁹ Piyano Mecmuası: 157.

ruhların izdirabati tahassüsünü: sonra sahibesinin narin ve lütufkâr bir hai'i saniniyet ve itimadile camit ve kemikten dişlerinin bu kâtini vefayı tebessümüne tevdi ettiği serairi infiâlatı haykırmak ister.

Perviz

- **Duba⁴⁰**

Gündüzleri pek faal olan geniş limanın en تنها bir yerinde duran siyah ve kirli duba, ölmüş bir fil cüssesi meçhul bir mamut bakiyyeyi vücudu gibi unutulmuş ve metruktür. Bazen: senede birkaç ay, her sene başka bir renge giren, teceddüt ve kesbi şebab eden eski tanıdığı istimbot onu rıhtıma yanaştırır. Üzerine daima tozlu, daima kirli ve lâyuat çuvallar, daha kirli ve yorgun hamalların kömürlü ve siyah elleriyle konulur sonra: Bu çuvalların bıraktığı boğucu tozlar mühmel bir çalı süpürgesinin mesamih darbeler ile süpürülerek yine eski yerine götürülür. Atak aylar, haftalar, bütün füsul; önünden geçen talihli ve zengin vapurlara, zarif yelkenlilere, narin sandallara bakmakla geçer. Fakat o; bunların hiçbirisini kıskanmaz. Yalnız şu kendisiyle hemsin olan mağrur istimbotun her sene başka bir renge girmesi, her sene (bak ben ne kadar şık ve zihayatın!) diyen müstehzi bir reveransla önüne geçmesi yegâne elemidir. Asude ve

⁴⁰ Piyano ve Düşünüyorum Mecmuaları: 272.

mukammer gecelerin denize serptiği simin ve tesellisaz dalgalar muzlim yosunlarını yıkadıkça, ihtiyar midyelerinin kırık ve siyah kabukları arasında şırıldadıkça bunu düşünür ve (Ah beni de bir kerecik olsun beyaza, hiç olmazsa maviye boyasalar.) İstirabıyla karanlık ve cesim gölgesini lacivert denize aksettirir...

Ömer Seyfettin

- ***Kumrular***⁴¹

Hatem Sermet Bey'e

Pencerenin kenarındaki garip ve mühmel yatağında gayri mahsus bir baş ağrısıyla mutlaka tamamıyla sabah olduktan sonra uyanırım; çünkü her gece pek geç, pek yorgun yatarım. Daha gözlerimi açmadan o kadar geniş ve medit gerinirim ki fasılasız uykunun telâfi edemediği tabi kesel -vakitsiz esnemeler ve derin teneffüsler tarzında- gayri ihtiyari beni terk eder.

Soluma dönerim, bitap ve bir hareket böyle kalır, yatağımın yorganla yastığın arasından firar eden bana ait hararet vefakârını, samimi ve tesellisiz hissederim.

Evet hissederim ki artık uyanmalı...

Yavaş yavaş, tereddüt ederek, dinlenerek, parmaklarımın tersiyle ovuşturarak gözlerimi açmaya çalışırım.

⁴¹ Piyano Mecmuası: 169.

Parlak semanın ebedi mavilikleri altında, pek yakından komşumu, bidar ve şen, saçacağını görürüm. Orada, çatıdan kurşuni ve muncemit bir kol gibi uzanan yağmur borusunun üzerinde daima iki kumru vardır. Her sabah zamanla sönmeyen muhabbeti mütezayitleriyle birbirlerinin gözlerine, amaki ruhlarına bakarak muaneke ederler... Ve bilmem, işitilmeyen kalbi "hu hu"lar ile neler konuşurlar.

Onlara bakarım, kâsil ve müteezzi, doğrulmak isterim, birdenbire beni görürler. Kendilerine baktığımda korkmazlar. Galiba, her mevcudun mutlaka çift olmasını tabii addettiklerinden midir nedir, beni bu nasuki yuva içinde; tek görmekten fevkalade mütehayyir olurlar. Sonra bana; -zavallı yalnız!- diye acırken müteessipane bakarak dönerler. Deruni nağmeler ile, ağız ağıza tekrar buseçin olurlar. O saniye bende cidden aşksızlığımın, yalnızlığımın fecayini alâmını, bu yetim yatağın verdiği derdi hayalimiz tahassürü duyarım.

Fakat... Fakat müteessir olmağa üşenirim, yine yatarım. Sağıma döner, bu iki aşığın, bu yekvücut çiftin işitilmeyen ezeli nagimatı feristişlerini dinleyerek tekrar dalarım; bir saat, iki saat belki öğleye kadar...

Ben işte o kadar tembelim!

Ömer Seyfettin

• *Tuğra*⁴²

Garsona:

-*"Bir bira daha..."* dedim. Bu dördüncü oluyordu. Hissiyatım ile efkârımın kesbi tevazün ettiğine zahip oluyordum. Artık ne mesut ve ne de meysus idim. Günde on iki saat çalışarak temini hayat ve maişete bir mecburiyetim olmadığı gibi meşru ve gayri meşru bir surette zengin olmak ihtimalim de yoktu. Fiili tefekkürün o namuayyen sürat fevka tasavvur ile hayatımın hesabını, bilançosunu yapıyordum. Aç ve muhtaç değildim. Şimdi şu birahane penceresinden seyrettiğim sokak panoraması, şu gelip geçen hayalet servet ve refah içinde bulanık gözlerime elleri daha beyaz ve tombul kalçaları daha geniş ve bedi, boyları daha narin, ve levent, dudakları daha kırmızı, yüzleri daha masum görünen kadınlara karşı hissettiğin iştiağı tabiiyi de dimağımdan defedersem: tamamıyla müsterih kalacaktım. En güzel kadının bence ne ehemmiyeti olabilirdi? Mademki ifratı say ve taab ile hastalanmış başım en mümsik bir dıraguşu âşıkane, bir buseyi esasiyi ihtirastan sonra çatlayacak derecede ağrıyor ve bir hafta muattal mustarip kalıyordu! Servetinde lüzumu yoktu. Madem ki mısırran gayei huzuz ve telezzüz ad ve kabul olunan -fiili tenasül- behimiyetine gayri müteammil idim; parayı ne yapacağım? O bana asla yürü-

⁴² Piyano Mecmuası 202.

yemeyeceğim yeni ve zührevi ihtiras yolları açacaktı. Muanekatı eflâtuniyeden taciz olmayacak kadar cahil de değildim...

Önümdeki büyük kadehi bir yudumda içtim ve garsona tekrar:

"-Bir bira daha..." dedim.

Bu beşinci oluyordu: Dışarıya, akşamın ismirarı rehavet engizi içinde mütemadiyen geçen bu iştimaı ve nihayetsiz şeride bakıyordum. Arabalar, güzel kadınlar, çiftler, aileler, yalnızlar, zabitler, asayiş memurları, satıcılar... Kimi eğlenmeye, kimi çalışmaya, kimi istirahat etmeye gidiyordu. Fakat hepsi benim kendi kendime müstağni olduğumu farz ettiğim şeye; paraya ve menfaate koşuyorlardı... Bu şüphesizdi...

Vazife, hamiyet, fazilet, fedakârlık... Hatta masevadan vazgeçiş bile bir örtü gören bir göze karşı altındakini saklamayan ince tül bir perde idi. Bu perdenin altında daima para ve menfaat vardı. Yalnız ben zavallı mariz, onun için para ve menfaat için yaşamıyordum. Fakat şimdiye kadar niçin uğraştım, gülümsedim: -ilim ve vukuf için- demek istiyordum. Heyhat... Ziya ve hakikate diye mütemadiyen zulan ve cehalete koşmuştum. En nihayet sade ve ahmak bir köylü gibi itminanı kadime gayri ihtiyari zebun olduğunu itiraf eden Darwin'den ne öğrendin? Hiç, hiç, hiç... İtiraf etmeliyim ki herkes gibi bende bir cahilim. Herkesten ziyade

cahilim! Çünkü onların ırsi ve imtisali efkâr ve itikadâtı var. Halbuki benimkiler tamamıyla iflâs etti, yıkıldı ve yerlerine hiçbir şey ikamet edemedim. Sıhhatimi kaybettim. Şimdi hasta ve gayritabii bir mevcudiyetin hailiyim. Gittikçe büyüyen bir kararsızlık ve şaşkınlığım bu mevcudiyet yükünü daha ziyade ağırlaştırdı. İtiraf etmeliyim; işte eziliyorum. Düşünmemek istiyorum...

Birden önümdeki dolu ve büyük kadehi tamamıyla içtim.

Karşımdaki kim bilir bana bakarak neler düşünen garsona tekrar:

"-Bir bira daha..." dedim.

Bu altıncı oluyordu. Artık içmemeliyim, rahatsız olacaktım. İçimden -mademki ölüm var o halde sıhhatin ne kıymeti olabilir?- diyordum. Yok, yok! Kalkmak lâzım yahut içmeden oturmak... Hesap görmek üzere cebimden bir mecidiye çıkardım. Beyaz ve kirli, yuvarlak ve münakkaş bir gümüş parçası! Ah para! Timsali kuvvet! Bu küçük mabudu gözlerime yaklaştırdım. Sanki ilk defa görüyordum. Etrafında uçları birbirine temas etmiş hilallerden müteşekkil bir daire vardı. Bu hilallerin dışlarına küçük ve içlerine nispeten büyük yıldızlar yerleştirilmişti. Ortasında bir tuğra vardı. Birden düşündüm. Tuğra.... Bu ne demektir? Ne kadar cahildim! İşte bunun manasını bilmiyordum. Meçhul bir şeyin temaşasında his olunan merakı garip ile bakıyordum. Bu bir resim miydi?

İki arka ve üç ön ayağı vardı. Bir kuş? Hayır. Bir böcek, bir arı? Hayır. Tüyleri yolunmuş bir tavuk? Hayır. Şaha kalkmış bir at? Hayır.

Başı ve kuyruğu yoktu. Ayakları fazla idi. O halde ne idi? Bir sanat eseri mi? Hat sanatının bir harikası mı? Hayır. Asla güzel ve mütenasip değildi. Ruha bir teessür, bir heyecan vermiyordu. Bir eseri bediide ad olunamazdı. Acaba -şerefi akıl ile mümtaz!- insanlar böyle sebebi hiç bir lâfız ile izah olunamayacak garabetler yaparken ne düşünürlerdi? Arz üzerinde intibaati madeniye baki kaldıkça yaşayacak olan bu acubenin hattatı esnayı nakşında ne düşünmüştü? Şüphesiz hiç... Zaten insanlar asarı sanatta hep gayri müdrik, hep manasız, hep mariz değil midirler? Tekrar düşündüm... Şimdi benim şu tuğranın mana ve sebebi nakşını düşünmem, eski alfabe kitaplarındaki, kargacık burgacık karşısında küçük çocukların duydukları biamana ve masum tecessüse müşabih değil miydi? Ben hala her gördüğüm şeyde makul bir mana, hakiki bir sebep arayacak kadar masum ve çocuk muydum? Hayır, hayır, hayır. Hiçbir vakit, hiçbir şeyde hiçbir sebep hiçbir mana yoktur. Artık; gerilmiş ayaklarıyla bu küçük safha-i riaden üzerinde: -ben neyim? Bil...- diye yüzüme fırlayacak gibi müheyya duran tuğrayı görmemek için mecdiyeyi tekrar yeleşimin cebine koydum. Düşünmemek,

tabi nebati sükûna madeni atalete avdet etmek biraz, biraz değil, birçok içmeye vabeste idi.

Önümdeki büyük kadehi yuvarladım.

Büfenin kapısında benim mezesiz içtiğime, gayri müterakkip bir hadise seyreder gibi, hayret ve taaccüple bakan garsona haykırdım:

"-Bir bira daha..."

Ömer Seyfettin

• **And**

Ben Gönen'de doğdum. Yirmi yıldan beri görmediğim bu şehir, hayalimde artık silinmeye başladı. Birçok yerleri unutulmuş eski ve uzak bir rüya gibi oldu. O vakit genç bir yüzbaşı olan babamla her gün önünden geçtiğimiz Çarşı Camii'nin, karşısında küçük harap şadırvanı, içinde binlerce kereste parçası yüzen nehirciği, bazı yıkanmaya gittiğimiz sıcak sulu hamamın derin havuzunu şimdi hatırlamaya çalışırım... Fakat bir duman önüme yığılır, renkleri siler, şekilleri kaybeder. Yâd ellerden yurduna dönen bir adam, doğduğu yeri koyu bir sis altında bulup da sevdiği şeyleri uzaktan bir an önce görmediği için nasıl üzülürse ben de böyle bir merak ve sabırsızlığa benzer bir elem duyarım. Her akşam sürülerle mandaların, ineklerin geçtiği tozlu ve taşsız yollar, yosunlu kara kiremitli çatılar, yıkılacakmış gibi duran büyük duvarlar, küçük ahşap köprüler, sonsuz tarlalar, çitler

hep bu dumanla erir. Yalnız evimizle mektebi gözümün önüne getirebilirim.

Büyük bir bahçe ortasında köşk biçiminde yapılmış bembeyaz bir ev... Sağda her vakit oturduğumuz beyaz perdeli oda... Sabahları annem beni bir bebek gibi pencerenin kenarına oturtur, dersimi belletir, sütümü içirirdi. Pencereden görünen avlunun öbür tarafındaki büyük ve toprak rengindeki yapının camsız ve kapaksız tek bir penceresi vardı. Bu kara delik beni çok korkutuyordu. Yemeklerimizi pişiren, çamaşırlarımızı yıkayan, tahtalarımızı silen, babamın atına yem veren, av köpeklerine bakan Abil Ana'nın her gece anlattığı korkunç masallardaki ayıyı bu karanlık pencerede görür gibi olurdum. Zavallı anneme her sabah ayılı rüyalar uydurur, iri ve kuzgun gibi bir ayının beni kapıp dağa götürdüğünü ormandaki inine kapadığını kollarımı bağladığını; burnumu, dudaklarımı yediğini; sonra Bayramiç yolundaki su değirmeninin çarkına attığını söyler, o benim bir büyük adam olacağımı, bana kimsenin kötülük yapmayacağını anlattıkça, yalan söylediğimi unuttur, ne kadar sevinirdim.

Nasıl sokaklardan ve kiminle giderdim, bilmiyorum... Mektep bir katlı ve duvarları badanasızdı. Kapıdan girilince üstü kapalı bir avlu vardı, daha ilerisinde küçük ve ağaçsız bir bahçe... Bahçenin sonunda kocaman bir su fıçısı. Erkek

çocuklar ve kızlar karmakarışık otururlar, beraber okur, birlikte oynarlardı. "Büyük muallim" dediğimiz; kınalı, az saçlı, kambur, uzun boylu, ihtiyar, bunak bir kadındı. Küçük muallim erkekti. Büyük muallimin oğlu idi. Çocuklar ondan hiç korkmazlardı. Görünüşe göre biraz aptalca idi. Ben arkadaki sıralarda büyük muallimin en uzun sopasını uzatamadığı bir yerde oturdum. Kızlar belki saçlarımın açık sarı olmasından bana hep "Akbeý" derlerdi. Erkek çocukların büyücekleri ya adımı söylerler, yahut "yüzbaşı oğlu" diye çağırırlardı. Sınıf kapısının açılmayan kanadında sallanan "geldi, gitti" tabelâsı yassı, cansız bir yüz gibi bize bakar, kalın duvarların tavana yakın dar pencerelerinden giren donuk bir aydınlık, durmadan bağırır, haykıran, okuyan çocukların keskin çığlıkları ile sanki daha çok ağırlaşır ve bulanırdı.

Mektepte yalnız bir tek ceza vardı; dayak. Büyük çocuklar hatta kızlar bile falakaya yatardı. Falakadan korkmayan, titremeyen yoktu. Küçük suçluların cezası ise nispetsiz ve ölçüsüzdü. Küçük muallimin ağır tokadı, büyük muallimin kalın sopası dokunduğu kafayı şişirirdi. Ben hiç dayak yememiştim. Belki kayırıyorlardı. Yalnız bir kere büyük muallim yalan söylediğim için kemikten elleriyle sol kulağımı çekmişti. O kadar hızlı çekmişti ki ertesi gün bile yanıyordu ve kıpkırmızıydı. Halbuki suçum yoktu. Doğru

söylemiştim; bahçedeki fiçinin musluğu koparılmıştı. Büyük muallim bunu yapanı arıyordu. Bu, mavi cepkenli kırmızı kuşaklı hasta bir çocuktü. Haber verdim; falakaya konacaktı. İnkâr etti. Sonra başka bir çocuk çıktı, kendinin kopardığını, onun koparmadığını söyledi. Ve yere yattı, bağıra bağıra sopaları yedi. O vakit büyük muallim: “*Niçin yalan söylüyorsun, bu zavallıya iftira ediyorsun?*” diye kulağıma yapıştı. Yüzünü buruşturarak darıldı. Ağladım, ağladım... Çünkü yalan söylemiyordum. Evet, musluğu koparırken gözümle görmüştüim.

Akşam azadında dayağı yiyen çocuğı tuttum:

- *Niçin beni yalancı çıkardın, dedim; musluğu sen koparmamıştın...*

- *Ben koparmıştım.*

- *Hayır, sen koparmamıştın, öbür çocuğun kopardığını ben gözümle gördüm.*

İsrar edemedi, yüzüme baktı; biraz öyle durdu. Eğer büyük muallime söylemezsem saklayamayacaktı, anlatacaktı. Ben hemen yemin ettim. Merak ediyordum. “*Musluğu Ali koparmıştı; ben de biliyordum, amma çok zayıf ve hastadır. Görüyorsun, falakaya dayanamaz, belki ölüir, daha yataktan yeni kalktı.*” dedi.

Amma sen niçin onun yerine dayak yedin?

- Niçin olacak, biz onunla and içtik, o bugün hasta, ben iyi ve kuvvetliyim. Onu kurtardım işte.

Pek güzel anlamadım, tekrar sordum:

- And içmek nedir?

- Bilmiyor musun?

- Bilmiyorum.

O vakit güldü ve benden uzaklaşarak cevap verdi:

- Bir birlerimizin kanlarını içeriz; buna and içmek derler. And içenler kan kardeşi olurlar, ölünceye kadar birbirlerine yardım ederler.

Sonra dikkat ettim, mektepte pek çok çocuk birbirleriyle and içmişlerdi. Kan kardeşi idiler. Bir gün bu yeni öğrendiğim âdetin nasıl yapıldığını gördüm. Yine arka sıralarda idim, küçük muallim dışarı çıkmıştı. Büyük muallim arkasını bize çevirmiş, sümüklü böcek gibi yavaş yavaş namazını kılıyordu. İki çocuk tahta saplı bir çakı ile kollarını çizdiler, çıkan büyük ve kırmızı damlayı kollarının üzerindeki çizgiye sürdüler, kenarlarını karıştırdılar, sonra birbirinin kanlarını emdiler.

And içerek kan kardeşi olmak... Bu beni düşündürmeye başladı. Eğer benim de kan kardeşim olsaydı. Muallime kulağımın çektermeyecek, belki falakaya yatacağım zaman beni kurtaracaktı. Koca mektebin içinde kendimi yapayalnız ve arkadaşsız sandım. Anneme düşüncemi, her çocuk gibi

birisi ile ant içmek istediğimi söyledim, razı olmadı: “Öyle münasebetsizlikler istemem, sakın ha!” dedi. Ben dinlemedim. Kafama and içmeyi koymuştum. Fakat kiminle?

Bir tesadüf, beklenmeyen bir kaza, bana kan kardeşimi kazandırdı. Tatil günleri bizim evin bahçesine bütün komşu çocukları toplanırlardı. Akşama kadar birlikte oynardık.

Arkamızdaki evlerin sahibi Hacıbudakların benim kadar bir çocukları vardı ki, en çok adı hoşuma giderdi. Mıstık... Bu kelimeyi söylerken sanki tadını duyar ve hep tekrarlardım. O kadar ahenkliydi. Kızlar bu güzel isme uydurulmuş kafiyele, Mıstık’ı, bahçede ve sokakta görünce bir ağızdan söylerler, hâlâ hatırimda:

*"Mustafa mıstık,
Arabaya kıstık;
Üç mum yaktık,
Seyrine baktık."*

diye bağırırlar, ellerini yumruk yaparak ona karşı dururlardı. Mıstık hiç kızmazdı, gülerdi. Biz de bazı bu beyitleri tekrarlar, eğlenirdik. Bu iki mini mini beyit benim hayalime bile tesir etmişti. Rüyamda birçok arsız kızların onu bir büyük muhacir arabasına sıkıştırarak ve etrafına üç mum yakarak seyrine baktıklarını görürdüm. Niçin Mıstık öyle uslu dururdu? Niçin birden fırlayıp bu kızlara birkaç tokat atmaz, sıkıştırıldığı katran kokulu arabalardan kurtulamazdı.

Hepimizden kuvvetli idi o. Sanki adı gibi her yanı yuvarlaktı. Başı, kolları, bacakları, bedeni, elleri bile... Bütün çocukları güreşte yenerdi, yazın bazı sabahlar büyük bir demet söğüt dalı getirirdi. Bu dallardan kendimize at yapar, cirit oynar, yarışa çıkardık. Yarışta hepimizi geçerci ve onu hiçbirimiz tutamazdık. İşte yine böyle bir gün Mıstık; söğüt dalları ile geldi. Ben en uzununu kendime ayırdım. Öbürlerini çocuklara verdim. Bir çakı ile bu dalların ucunu keser, kabuklarından iki kulak ve burun çıkartır, bir at başına benzetirdik ve bunu en güzel ben yapardım.

Kendi atımı yapıyordum. Mıstık ve öteki çocuklar sıralarını bekliyorlardı. Nasıl oldu bilmiyorum. Söğüdün kabuğu birden yarıldı, arasından kayan çakı sol elimin orta parmağını kesti. Sulu kırmızı bir kan akmağa başladı. O sırada aklıma bir şey geldi: "And içmek..." Parmağımın acısını unuttum. Mıstık'a:

- *Haydi, hazır elim kesildi, kan kardeşi olalım, sen de kes...* dedim, Durakladı, kara gözlerini yere dikerek büyük yuvarlak başını salladı:

- *Olur mu ya? And içmek için kol kesmek ister.*

- *Canım, ne zararı var? Kan değil mi, hepsi bir. Ha koldan, ha parmaktan... Haydi, haydi...* diye ısrar ettim.

Gönlü oldu, elimden aldığı çakı ile kolunu biraz derince kesti, kanı o kadar koyu idi ki, akıyor, damla halinde kabarıyor, büyüyordu.

Parmağımın kanı ile karıştırdık, önce ben emdim; bu, tuzlu, sıcak bir şeydi. Sonra o da benim parmağımı emdi.

Bilmiyorum, aradan ne kadar geçti, belki altı ay, belki bir yıl... Mıstıkla kan kardeşi olduğumuzu unutmuştum, yine birlikte oynuyor, mektepten eve birlikte dönüyorduk. Bir gün hava pek sıcaktı. Büyük muallim bizi yarım azat etti. Mıstıkla sokağın tozları içinde yavaş yavaş yürüyorduk. Ben başıma mendilimi koymuştum. Terimi silmediğim için yüzüm sırlıskılandı. Büyük ve geniş bir yoldan geçiyorduk. Kenarda yıkılmış bir duvarın temelleri vardı. Birdenbire karşıdan iri ve kara bir köpek çıktı, koşarak geliyordu. Arkasından birkaç adam kalın sopalarla kovalıyorlardı. Bize “*kaçınız, ısıracak*” diye bağırıyorlardı. Korktuk, şaşırdık, öyle kaldık. Önce ben biraz kendimi toplayarak: “*Aman, kaçalım!*” dedim. Amma gözleri ateş gibi parlayan köpek bize yetişmişti. O vakit Mıstık: “*Sen arkada saklan...*” diye haykırdı ve önüme geçti, köpek onun üzerine saldırdı. İlk hızla birbirlerine çarptılar, sonra güreşir gibi boğaz boğaza geldiler. Köpek de ayağa kalkmıştı. Biraz böyle savaştıktan sonra ikisi de yere yuvarlandılar. Bu savaş bana pek uzun geldi, titriyordum. Sopalı amcalar yetiştiler, köpeğe birkaç odun indirdiler.

Mıstık kurtuldu. Zavallının kollarından, burnundan kan akıyordu. Köpek, kuyruğunu bacaklarının arasına sıkıştırmış, ağzı yerde, kaçtı. Mıstık: *“Bir şey yok, acımıyor, biraz sıyrıldı.”* diyordu. Evine götürdüler, ben hemen evimize koştum. Anneme başımıza gelenleri anlattım.

Ertesi günü Mıstık mektebe gelmedi. Daha ertesi günü yine gelmedi. Anneme Hacıbudaklara gidip Mıstık'ı görmemizi söyledim. *“Hasta imiş yavrum, iyi olunca yine oynarsınız. Şimdi rahatsız etmek ayıptır.”* dedi.

Ondan sonra ben her sabah Mıstık'ı iyileşmiş bulacağım ümidi ile mektebe gittim. Yazık ki o hiç gelmedi. Köpek kuduzmuş, baktırmak için Mıstık'ı Bandırma'ya götürmüşler. Oradan İstanbul'a götüreceklermiş. Bir gün işittik ki Mıstık ölmüş...

Erken kalktığım açık bulutsuz sabahlar herkes gibi bana da çocukluğumu hatırlatır; doğduğum yeri gözümün önüne getirmek isterim.

Sol elimin orta parmağına bakarım. Birinci boğumun üstünde bugün bile beyaz çizgi şeklinde duran bu yara izi, bence mukaddestir. Andı için ölen kahraman kan kardeşimin sıcak dudaklarını tekrar parmağımın ucunda duyar, beni kurtarmak için, o kendisinden büyük, kudurmuş iri ve kara çoban köpeği ile pençeleşen aslan ve bahadır hayalini görürüm.

Ömer Seyfettin

• **Falaka**⁴³

Her sabah Çarşı Camii'nin arkasındaki harap zaptiye ahırlarının önünden, bir serçe sürüsü gibi, cıvıldaşarak geçerdik. Mektep biraz daha ileride, alçak duvarlı, oldukça geniş bir avlunun ortasındaydı. Bir kattı; etrafında yükselen büyük kestane ağaçlarının birbirine karışmış koyu gölgeleri bütün çatısını kaplardı. Biz daha avlunun kapısından girmeden hocanın bulunup bulunmadığını şöyle bir bakar, anlardık:

- *Abdurrahman Çelebi gelmiş mi be?*

- *Gelmiş, gelmiş...*

Abdurrahman Çelebi, hocanın ihtiyar eşeği idi. Siyah, huysuz inatçı bir hayvan. Her sabah bizim gibi erkenden mektebe gelir. Akşama kadar kalır; evlerimizden nöbetle getirdiğimiz kucak kucak otları, yazsa ağaçların kışsa sol taraftaki abdestliğin sundurmasının altında yavaş yavaş yerd. Ona su vermek, onu tımar etmek mektepte bir imtiyazdı. Hocaya kim yaranırsa bu mükâfatı o kazanırdı. Mektebin kapısına dar ve taş bir merdivenle çıkılırdı. Ve içeriye girilince, ta karşıya hocanın rahlesi gelirdi. Rahlenin önünde top yavrusu müthiş ve tuhaf bir tüfek gibi siyah kayışlı ağır falaka asılı dururdu. Hepimiz kırk çocuktuk. Kızları birkaç ay

⁴³ Gönen'i çağrıştıran ifadeler olmasına rağmen, Ömer Seyfettin Falaka'da Ayancık günlerini aktarmıştır.

evvel bizden ayırarak başka yere kaldırmışlardı. Sınıf taksimi filan yoktu. Her şeyi bir ağızdan okuyor, rakamları bir ağızdan sayıyor, bir ağızdan ilahi söylüyorduk. Bütün derslerimiz yeknesak ve umumi bir bestenin asla manalarını anlamadığımız sözleri idi. Hoca sakallı, uzun boylu, bağırtnan bir ihtiyardı. Yaz, kış, daima cübbesiz, abdest almaya hazırlanmış gibi kolları ve paçaları çıplak ve sıvalı, yerinde otururdu.

Öğleden sonra Çarşı Camii'ni süpürmeye gidip hiç gelmeyen kalfa daha gençti. Müezzinlikte yapıyordu. Bize şeker, leblebi, keçiboynuzu, hünnap, iğde vs. satardı.

Gönen'den geldiğimiz günden beri bu mektebe devam ediyordum. Amma derslerden hiç haberim yoktu. Bir ağızdan okumağa başladık mı, ne olursa olsun, ben de karışır, bağırmaya başlardım. En birinci zevkim falaka tutmaktı. Falaka tutmak... Fakat bir gün hâkim ile setre pantolonlu, gülmez suratlı biri geldi:

- "*Kaymakam; kaymakam!..*" dediler. Sakalsız, esmer, uzun boylu, aksi bir adamdı. Kapıdan girer girmez hocanın işareti üzerine hepimiz ayağa kalktık. Birisini çağırıyormuş gibi elini ve başını sallayarak bizi oturttu. Hepimizi ayrı ayrı gözden geçirdi. Birkaçımızı okutmak istedi. Halbuki biz tek ağızla ve ahenksiz okuyamazdık. Yüzünü buruşturdu. Yere bakarak başını salladı. Sonra gözlerini hocanın başında asılı

duran falakaya dikti; baktı. Ömründe ilk defa bir falaka görüyormuş gibi dikkatle baktı. Döndü, selâm vermeden çıkarken:

- "*Biraz dışarı gelir misiniz?*" dedi. Hoca titreyerek, divan duruyor gibi kollarını önüne kavuşturarak yürüdü. Hâkim ile kaymakamın arkasından bahçeye çıktı. Dışarıda ne konuştuklarını bilmiyorduk. Lâkin falaka ertesi gün yerinde yoktu.

- "*Falaka yasak olmuş!*" diyorlardı. Söзде kaymakam yasak etmiş.

Dayak korkusu kalkınca biz kırk çocuk, öyle azdık, öyle kudurduk ki... Ne yaptığımızı bilmiyor, artık hiç hocayı dinlemiyor, yüzüne leblebi atıyor, minderine iğne koyuyor, pabuçlarını saklayıp onu saatlerce aratıyor, yalvartıyorduk. Dayaksız bizi okutamayacağını anlayan hoca, nihayet yine bir gün falakayı çıkardı. Amma başucuna asmadı. Oturduğu minderin arkasına koydu. Fakat şimdi kim kabahat yaparsa eskisinden fena dövüyordu.

İyice hatırlıyorum; kırk çocuk, hepimiz müttefiktik. Aramızdan müzevir çıkmıyor, hocaya karşı tek bir vücut gibi hareket ediyorduk. Bir gün bahçede söz birliği ettik. İçerde hepimiz birden esnemeye başladık. Hocada esnemeye başladı. Ve zavallı ihtiyar uyuyuverdi. O zaman kalktık, rahlenin üzerindeki enfiye kutusunu aldık, hepimiz çektik. Bütün mektebin içinde bir hapşırmadır gitti. Hoca, gürültüden

uyanınca işi anladı. Enfiyesini kimin çaldığını sordu. Bir ağızdan ve ahenkle:

- "*Bilmiyoruz, bilmiyoruz.*" dedik.

- *Hepinizi falakaya çekeceğim.*

- *Bilmiyoruz, bilmiyoruz.*

- *Kimse söylemeyecek mi?*

- *Bilmiyoruz ki, bilmiyoruz ki.*

- *Bilmiyor musunuz, pekâlâ.. Necip, git camiden kalfayı çağır, çabuk.*

Beş dakika sonra kalfa geldi. Korkunç bir sahne başladı. Sopayı biri bırakıp biri alıyordu. Nöbetleme falaka tutuyorduk. Hepimizi sıra dayacağına çektiler. Bugünden sonra hoca esneme ile hapşırmayı en büyük kabahat sayıyordu. Hele hapşırmak... Kazara kendiliğinden hapşıranı: *Benimle eğleniyor musun?* diye yere yıkıyor, bayılıncaya kadar dövüyordu ve aksi gibi benim hiç durmadan esneyeceğim geliyor, hapşırmak istiyordum. Birkaç defa bunun için dayak yedim. Hoca, dayığı bitirince bütün kuvvetiyle rahlesine vuruyor:

- *Kim hapşırsa şart olsun ki öldürünceye kadar döveceğim. Şart olsun, kim hapşırsa... diye haykırıyordu.*

Şart olsun! Bu nasıl yemindi? Evde anneme sordum. Başını salladı. Gözlerini açtı:

- *Çok büyük yemin!* dedi.

- *Yalan yere bu yemini eden çarpılır mı?*

- *Hayır.*

- *Ya ne olur?*

- *Daha fena.*

- *Nasıl?*

- *Karısı boş düşer.*

İyice anlamadım amma, bu yeminin dehşetini mektepte çocuklara etraflıca söyledim. Artık hep evli adamlar gibi, yalan, sahi, biz de -şart olsun- yeminine başladık. "Vallahi Billahi" unutuldu. Hoca da her sabah rahlesine çökerken hiç unutmuyor:

- *Kim hapşırırsa, şart olsun, öldürürüm, diye tekrarlıyordu.*

Bir gün öğle paydosundan sonra içeri girdik. Her vakit ki gibi derin bir uğultu. Ben baktım. Hoca dalmış, uyuyor. Hemen ayağa kalktım. Çocuklara şahadet parmağımı dudaklarıma götürerek:

- *Susunuz!*

İşaretini verdim. Ses seda kesildi. Hepsi ne yapacağıma bakıyordu. Gözüme rahlenin üzerinde, kapağı açık duran bir tabaka kadar büyük enfiye kutusu ilişmişti. İçindeki enfiyeleri cüzümün arasına boşalttım. Kutuyu yine açık

olarak yerine bıraktım. Çocuklar çekmek için etrafıma toplandılar:

- *Hayır, biz çekmeyeceğiz; sonra hapşırırız, uyanır,* dedim.

- *Ya sen ne yapacaksın?*

- *Görürsünüz...*

- *Ne yapacaksın ne yapacaksın?*

- *Söylemem diyorum. Çok güleceğiz.*

Öyle bir şeytanlık kurmuştum ki, daha yapmadan gülüyor, katılıyordum. Çocuklar da bana bakarak gülüyorlardı. Gülüşme gürültüsüne hoca uyandı. Hemen kutuya baktı. İçinde enfiye yok. Hiddetlendi:

- *Kim aldıysa söylesin, şart olsun, gebertirim.*

Hep bir ağızdan ve ahenkle:

- *Şart olsun haberimiz yok! dedik.*

- *Kim aldı? Söyleyin!*

Bilmiyoruz, bilmiyoruz.

- *Pekâlâ, ben size gösteririm. Şimdi hapşırınca alan meydana çıkar. Şart olsun, onu falakaya yıkacağım. Gebertinceye kadar döveceğim.*

Kazara hapşıracağız diye hepimizin ödü kopuyordu.

- *Şart olsun... Ah, bugün biriniz hapşırırsa... Şart olsun, geberteceğim...*

- *Ah, şart olsun, biriniz hapşırırsa!...*

Hocanın öfkesi bir türlü geçmiyordu. Ben rahlemin altında, cüzümden kopardığım iki yaprağı boru gibi büküyor, içine enfiyeleri dolduruyordum.

Akşam yaklaştı. Hoca kollarını kapadı. Çoraplarını, mestini giydi. Cüppesini omzuna aldı. Hep bir ağızdan, kerrat cetvelinin tegannisinden sonra, ilahiye başladık. Ben nihayete doğru yanımdaki çocuğu dürterek kalktım. O da kalktı. Ellerimizi kaldırdık. Hoca bağırdı:

- *Ne var?*

- *Abdurrahman Çelebi'yi hazırlayalım mı?*

- *Haydi, pek ala, çabuk.*

Kapıdan çıktık. Her akşam hocanın izin verdiği iki çocuk önden çıkar, eşeğin yularını ve semerini vururdu. Taş merdiveni koşarak indik.

Abdurrahman Çelebi yiyemediği otların üstüne uzanmış, yatıyordu. Tekmeleyerek kaldırdık. Yularını, semerini vurduk. Artık ilahi sesleri kesilmişti. Ben cüzdanımdan içi enfiye dolu kâğıtları çıkardım. Yavaşça eğildim. Abdurrahman Çelebi daha bir şey anlamıyordu. Bu borulardan bir tanesini bütün kuvvetimle burnuna üfledim. Genzine bir tabanca sıkılmış gibi şaha kalktı. İkinci boruyu üfleyemedim. Yularından tuttum. Sıçrata sıçrata taş merdivenin önüne doğru götürdüm. Öteki çocuk yanımdan geliyor, gülmek için eliyle ağzını tutuyordu. Hoca

cübbesini giymiş, vakarla, yavaş yavaş merdivenlerden iniyordu. Çocukların hepsi bir turna dizisi gibi, arkasından iniyorlardı. Eşek şaha kalkıyordu:

- *Ne olmuş bu hayvana?*

- *Bilmem efendim, uyuyordu...*

- *Gemini yanlış vurmuşsunuz.*

- *Hayır.*

- *Getirin bakayım.*

- Bütün çocuklar da bakıyorlardı. Eşeği taş basamağa yaklaştırdım. Tam bu esnada Abdurrahman Çelebi nezleye uğramış bir insan gibi:

- Pşih, Pşih... diye başını sarstı. Bütün çocuklar gülmeye başladı. Hoca şaşırdı. Enfîyenin tesirini duymaya başlayan Abdurrahman Çelebi ha bire hapşırıyordu. Ben sanki hiçbir şeyden haberim yokmuş gibi:

- *Sizinle eğleniyor efendim, dedim.*

- *Halt etmişsin...*

daha ziyade küstahlaştım:

- *Bunu da falakaya yıkmalısınız.*

- *O hayvan, o.*

Kahkahalarla katılan çocuklar:

- *Falaka, Falaka...*

diye bağırıyorlardı. Ben onlardan cesaret aldım. Dedim ki:

-Bugün mektepte kim hapşırırsa şart olsun falakaya yıkacağım, dediniz. Eğer Abdurrahman Çelebi'yi affederseniz karınız boş düşer.

Çocuklar ders gibi bir ağızdan ve ahenkle:

- *Karınız boş düşer, karınız boş düşer*, diye haykırıyorlardı. Hoca bir an şaşmıştı. Bineceği zamanlar “*Oh, benim Abdurrahman Çelebi, oh, benim Abdurrahman Çelebi*” diye muhabbetle okşadığı eşeğine dehşetle baktı. Kapının yanından bir çocuk içeri koşmuş, falakayı, değneği çıkarmıştı. Abdurrahman Çelebicik intizamsız fasılalarla hapşırıyor ve burnunu yere sürmek istiyordu. Falaka ve değnek, elden ele hocanın önüne kadar geldi. Çocuklar gülmekten katılıyorlardı.

- *Karınız boş düşer! Karınız boş düşer!* diye ahenkle tekrarlıyorlardı. Çocuklara mı eşeğe mi, neye kızdığını bilmeyen hoca ihtiyatsız:

- *Yıkınız!*

Emrini verdi. Belki yirmi çocuk, Abdurrahman Çelebi'nin başına üşüştük. Uzun bir uğraşmadan sonra yere yatırdık. Arka ayaklarını falakaya taktık. Hoca sopayı eline aldı. Nallar gibi «tak tak» vurmağa başladı. Eşek debeleniyor, çocuklar bağırıyor, gülüyor, naralar atıyorlardı. Müthiş bir gürültü. Ansızın arkadan bir çocuk:

- *Kaymakam*, diye bağırdı. Hepimiz sustuk. Yüzümüzü avlu kapısına çevirdik, siyah setre pantolonlu, ekşi suratlı bir adam. Sağında, solunda birer zaptiye, dimdik duruyordu.

- *Ne oluyor hoca?* diye seslendi.

Hoca fena halde şaşaladı. Önüne baktı. Değnek elinden düştü. Falakayı tutanlar bıraktılar. Kurtulan ürkmüş eşek çifte ata ata, kestane ağaçlarının altına kaçıyor, hem de avazı çıktığı kadar anırıyordu. Kaymakam, avluya girdi. Yavaş yavaş yürüdü. Mektebin önüne yaklaştı. Kaşları çatılmıştı. Hiddetle tekrar sordu:

- *Ne yapıyordunuz?*

- *Şey... Efendim...*

Hoca kekeliyordu.

- *Ne?*

- *Şart etmiştim.*

- *Ne demek?*

- *Hapşıran için...*

- *Ne hapşıranı?*

- *Eşek hapşırdı.*

- *Eşek mi hapşırdı?..*

Çocuklar hem hapşıyor hem gülüşüyorlardı. Kaymakam vakarına dokunan bu arsızlığa hiddetlendi. Isıracak gibi dişlerini göstererek:

-Defolun bakayım oradan, terbiyesizler! dedi. Biz korktuk ve hemen sustuk. Sonra şaşkın ve perişan yere bakan hocaya döndü:

- Benimle beraber geliniz!

Ve kaymakam önde, zaptiyelerle hoca arkada, çıkıp gittiler. Bundan sonra mektepte ne falakayı gördük ne de hocayı.

Şimdi ben kimi hapşırırken görsem pek küçükken yaptığım bu tuhaf muzipliği hatırlarım. Gülümserim, kalbimde belirsiz bir acı sızlar. Benim sebepime hocalıktan kovulan, bir ihtimal aç kalan bu ak sakallı, fakir ihtiyarın zavallı hayali karşıma dikilir. Zaman geçtikçe hafifleyecek yerde, daha ziyade ağırlaşan bir vicdan azabı duyarım.

Fakat...

Fakat bunun gibi, hayattaki her gülünç şeyin altında görünmez bir facia yok mudur?

Ömer Seyfettin

KAYNAKÇA

Bursalı Mehmet Tahir Efendi, Osmanlı Müellifleri, C.I, Meral Yayınevi, İstanbul: 1915.

Claude Auge, Nouvea Lorraine Illustrée, Librairie Larousse, Paris: 1897.

Evliya Çelebi, Seyahatname, C.V, İstanbul: 1314.

Felsefe Mecmuası, S. 72-73-89.

Güneş Burcuoğlu, Gönen'de Koza ve Kooperatif.

Hamit Zübeyr ve İshat Refet, Ana Dilinden Derlemeler, Türk Dil Kurumu, Ankara: 1932.

Hakkı Vardar'ın notları.

Homeros, İlyada, Devlet Matbaası, İstanbul: 1927.

Heredot, Tarih, Matbaa-i Ebüzziya, İstanbul: 1892.

Hüdavendigar Vileyeti Salnamesi (1324), Vilayet Matbaası, Bursa: 1324.

İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Karesi Tarihçesi, C.I, Hüsn-i Tabiat Matbaası, İstanbul: 1925.

Mehmet Eskiler, Hamza oğlu Mehmet Fenari Hazretleri'nin Vakıf Senedi, 9 Recep 821.

Mehmet Kamil Berk, İlim ve Fen Adamları Gönen İçin Ne Diyorlar? Doktor Mehmed Kamil Berk'in Raporu, İstanbul: Beyoğlu-Parmakkapı.

Naima, Tarih, C.VI, Matbaa-i Amire, İstanbul: 1147.

Piyano Mecmuası, S. 99-100-157-169.

Piyano ve Düşünüyorum Mecmuaları, S. 272.

Şarl Teksiye, Küçük Asya. çev. Ali Haydar, C.III, Matbaa-i Amire, İstanbul: 1340.

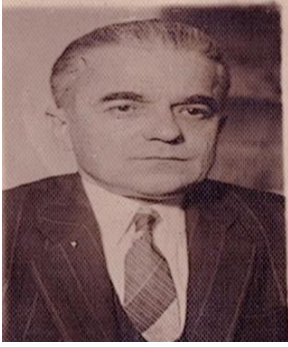
Şemsettin Sami, Kamusü'l Âlâm, C.VI, Mihran Matbaası, İstanbul: 1889.

Tarama Dergisi, Türk Dil Kurumu.

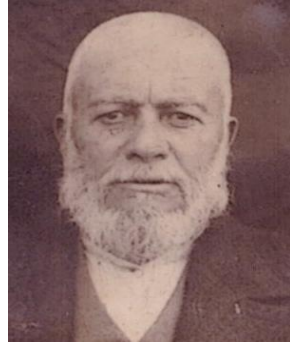
T.Turan'dan iki belge.

Ün Dergisi, S. 99, Isparta Halkevi, Haziran-Eylül 1942.

FOTOĞRAFLAR

A. ZEKİ KÖYMEN

AHMET KALAYCIOĞLU

AHMET ÖZBİLGE

CEMAL GÖNEN

CEVDET GÖNENDEN

FAHRÎ AKKUTLU

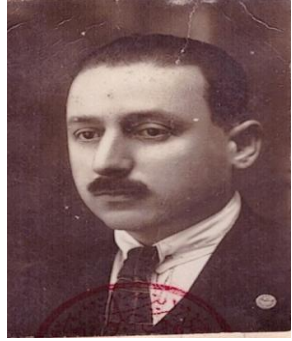
HACİM M. ÇARIKLI

HAKKI AKÇALI

HÜSEYİN EKİNCİ

HÜSEYİN TÜMER

KAVAKLI OSMAN BEY

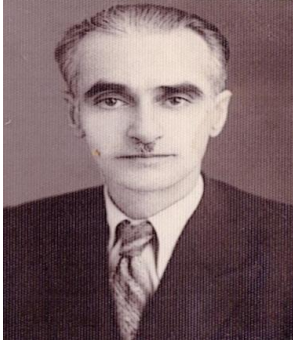
KÖSE MİHAL OĞLU MEHMET BEY

MEHMET GÖNENLİ

NACİ KİCİMAN

NURETTİN ARSLAN

OSMAN NİYAZİ BURCUOĞLU

OSMAN ZİYA BURCUOĞLU

RİFAT YENAL

TEVFİK PELVAN

Dalgıç Ahmet Paşanın bu mezar taşı
kaplıcalara yakın bir yerdedir.

DALGIÇ AHMET PAŞA'NIN MEZAR TAŞI

KUVAYİMİLLİYECİ ALİ GÜREL

